

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ ศึกษากรณีตัวอย่าง นโยบายและการสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่น

โดย นางสาวทวิชา แพทย์วิบูลย์ และคณะ

มีนาคม 2549

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ ศึกษากรณีตัวอย่าง นโยบายและการสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่น

คณะผู้วิจัย	สังกัด
1. นางสาวทวิชา แพทย์วิบูลย์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. นางชิงโกะ ชิมัทสึ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. นายคะสุ โอะวะดะ	มหาวิทยาลัยวาเซดะ
4. นางสาวสุภาภรณ์ โพธิ์พรม	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชุดโครงการ นโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของไทย

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

ชื่อเรื่อง: โครงการศึกษากรณีตัวอย่างนโยบายและการสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่น
 ผู้วิจัย: นางสาวทวิธา แพทย์วิบูลย์ และคณะ
 สถาบัน: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ปีการศึกษา: 2549

บทคัดย่อ

โครงการศึกษากรณีตัวอย่างนโยบายและการสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่น เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพจากเอกสารและการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับนโยบายและการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศที่อยู่ในสถานภาพทางภาษาเดียวกันกับประเทศไทย กล่าวคือ เป็นประเทศที่มีภาษาประจำชาติและประชากรใช้ภาษาประจำชาติเป็นภาษาหลักเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน และภาษาต่างประเทศที่ใช้เพื่อติดต่อสื่อสารกับชาวต่างชาติเท่านั้น งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อศึกษาพัฒนาการการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีสถานภาพทางภาษาด้านประเทศไทย แต่มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่สูงกว่า เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้กับโครงการย่อยเรื่องการทดลองวิธีการสอนที่เหมาะสมกับท้องถิ่นต่อไป รวมทั้งเป็นข้อมูลสำคัญอื่นหนึ่ง ที่จะช่วยในการวางแผนนโยบายภาษาต่างประเทศของไทย จากการศึกษาพบว่าการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในประเทศญี่ปุ่นเริ่มมีมาตั้งแต่ก่อนสมัยเมจิ และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนนโยบายการศึกษาของญี่ปุ่น ซึ่งมีอิทธิพลต่อทิศทางและพัฒนาการของการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยจึงใคร่ขออภิปรายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในญี่ปุ่น โดยใช้การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในประเทศญี่ปุ่นสามครั้งตั้งแต่สมัยก่อนเมจิจนถึงปัจจุบันในการแบ่งช่วงอภิปรายออกเป็น 4 ช่วงคือ (1) การศึกษาภาษาต่างประเทศในสมัยก่อนเมจิ (2) สมัยเมจิถึงสงครามโลกครั้งที่สอง (1868-1952) (3) สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองถึงปลายศตวรรษที่ 20 และ (4) สมัยต้นศตวรรษที่ 21 (2000-2005) ในแต่ละช่วงจะกล่าวถึงการศึกษาภาษาต่างประเทศทั้งในระบบ และนอกระบบการศึกษา โดยจะครอบคลุมเนื้อหาทางด้านนโยบาย สถานการณ์การเรียนการสอน และปัญหาที่พบ

Research Title: A Case Study of Foreign Language Education and Policy in Japan
Researchers: Ms Tavicha Phadvibulya et al.
Institute: Chulalongkorn University
Year: 2006

Abstract

This case study aims to investigate foreign language education and policy in Japan from related document and interviews. Japan is a monolingual society where people in the nation use Japanese as the official language and the only means for everyday communication. Any other languages are considered foreign languages. According to the findings, foreign language education in Japan began since pre-Meiji period. From then on, studying foreign languages becomes an interest among Japanese people. They have been trying to improve teaching methods and learning conditions in many ways. Inevitably, foreign language education has been in all respects affected by changes in political movement, economy and society. Due to three major events, there are four interesting episodes in the foreign language education in Japan discussed in this research work: (1) foreign language education in pre-Meiji period, (2) Meiji period to pre World War II (1868-1952), (3) post World War II to the end of 20th century, and (4) the beginning of 21st century (2000-2005). In each period, foreign language study in both compulsory and non-compulsory education is illustrated. This study holds its main implication to the development and policy of foreign language education in Thailand, a monolingual society similar to Japan. However, Japan is more advanced in terms of economy and technology. The findings can be used as a reference for further research and development of a foreign language teaching method for any particular context. As well, it can be a resource for a development of a policy for foreign language education in Thailand.

กิตติกรรมประกาศ

โครงการศึกษากรณีตัวอย่างนโยบายและการสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่น สำเร็จลงได้ด้วยการสนับสนุนช่วยเหลือเป็นอย่างดีจาก ศาสตราจารย์ ดร. ปราณี กุลละวณิช ผู้ประสานงานโครงการ และ ศาสตราจารย์ ดร. ปิยวัตร บุญ-หลง ผู้อำนวยการกองทุนสนับสนุนการวิจัย คณะวิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ตฤตาพร ลักษณียนาวัน อาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ และผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กรุณาเป็นที่ปรึกษาให้กับโครงการ

ขอขอบคุณศาสตราจารย์ ดร. ปราณี กุลละวณิช ที่ช่วยตั้งคำถาม และให้ข้อเสนอแนะเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

ขอขอบคุณนายคะลี โอะวะคะ อาจารย์จากมหาวิทยาลัยวาเซดะ นางชิงโกะ ชิมะสึ นิสิตปริญญาโทชาวญี่ปุ่นจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลหลายประเด็นให้กับงานวิจัยนี้ได้อย่างครบถ้วน สมบูรณ์ และนางสาวสุภาภรณ์ โพธิ์พรม ที่ช่วยเรียบเรียงข้อมูลจนแล้วเสร็จลงด้วยดี

ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่กรุณามอบทุนอุดหนุนการวิจัยแก่โครงการนี้

คุณงามความดีที่เกิดจากงานวิจัยเรื่องนี้ ขอมอบแด่ผู้อุปการคุณทุกท่านที่กล่าวนามไว้ข้างต้นนี้ด้วย

คณะผู้จัดทำ

โครงการศึกษากรณียตัวอย่าง
นโยบายและการสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่น
สารบัญ

ความสำคัญและที่มาของโครงการ	1
วัตถุประสงค์	2
ขอบเขตการดำเนินงานวิจัย	2
ผลและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
ผู้วิจัย	2
วิธีการดำเนินงานวิจัย	2
ขั้นตอนการวิจัย	2
ผลการวิจัย	3
 1. บทนำ	 4
 2. การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่นในสมัยก่อนเมจิ	 5
2.1 สภาพทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมในประเทศญี่ปุ่นในสมัยก่อนเมจิ	6
2.1.1 การศึกษาแบบดั้งเดิม	
2.1.2 การศึกษาแบบตะวันตก	
2.2 การศึกษาภาษาต่างประเทศในสมัยก่อนเมจิ	7
 3. การสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่นในสมัยเมจิ (Meiji) ถึงสงครามโลกครั้งที่สอง (1868-1952)	 9
3.1 อิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และระบบการศึกษาในสมัยเมจิถึงสงครามโลกครั้งที่สอง (WWII) (1945) ต่อการศึกษภาษาต่างประเทศในประเทศญี่ปุ่น	9
3.1.1 ทางด้านการปกครอง	
3.1.2 ทางด้านเศรษฐกิจ	
3.1.3 ทางด้านสังคม	
3.1.4 ทางด้านการศึกษา	
3.2 การศึกษาภาษาต่างประเทศในสมัยเมจิถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง	12
3.2.1 การกำหนดนโยบายการสอนภาษาอังกฤษ	
3.2.2 การปรับเปลี่ยนระบบบริหารรัฐบาลในสมัยนาย อะริโนะริ โมะริ ในปี ค.ศ. 1885	
3.2.3 ผลกระทบจากกระแสชาตินิยมจากการประชุมโคเอชิกุสมัยแรกในปี ค.ศ. 1889	
3.2.4 การออกกฎหมายกำหนดการสอนเอหนทรานซ์ในปี 1895	

3.2.5	ช่วงหลังสงคราม รัสเซีย-ญี่ปุ่น (1904-1905) ถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 (1939-1945)	
3.2.6	ช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง (1939-1945)	
3.3	สภาพการศึกษาภาษาต่างประเทศในสมัยเมจิถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2	17
3.3.1	วิธีการสอนภาษาต่างประเทศ	
3.3.1.1	วิธีการสอนแบบเซอิโซะกุ (Seisoku) และวิธีเฮ็นโซะกุ (Hensoku)	
3.3.1.2	วิธีการสอนแบบการสอนไวยากรณ์และการแปล (Grammar Translation)	
3.3.1.3	วิธีการสอนของกูแอง (Gouin)	
1)	วิธีการสอนแบบ Oral Method	
3.3.2	นวัตกรรมสำหรับการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ: การผลิตพจนานุกรมและตำราเรียน	
4.	การสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่นในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (1945) ถึงปลายศตวรรษที่ 20	21
4.1	สภาพทั่วไปของประเทศญี่ปุ่น	21
4.2	ระบบการศึกษาของญี่ปุ่นในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (1945) ถึงปลายศตวรรษที่ 20	22
4.3	การศึกษาภาษาต่างประเทศในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (1945) ถึงปลายศตวรรษที่ 20	24
4.3.1	นโยบายเรื่องการสอนภาษาต่างประเทศในระดับต่างๆ ในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย	
4.3.1.1	ระดับประถมศึกษา	
4.3.1.2	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	
4.3.1.3	ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	
4.3.1.4	ระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย	
4.3.2	นโยบายเรื่องตำรา	
4.4	สภาพการศึกษาภาษาต่างประเทศ (1945) ถึงปลายศตวรรษที่ 20	31
4.4.1	วิธีการสอน	
4.4.1.1	วิธีการสอนแบบ Oral Approach	
4.4.1.2	วิธีการสอนภาษาแบบ Cognitive-code learning	
4.4.2	การพัฒนาครู	
4.4.3	สื่อการเรียน	
4.4.4	การสอบวัดระดับภาษาต่างประเทศ	
4.4.5	การเรียนภาษาต่างประเทศนอกกระบวน	
4.4.6	ปัญหาและอุปสรรค	
5.	การสอนภาษาต่างประเทศในสมัยต้นศตวรรษที่ 21	40
5.1	สภาพทั่วไปของประเทศญี่ปุ่น	40
5.2	ระบบการศึกษาของญี่ปุ่นในช่วงต้นศตวรรษที่ 21	41
5.3	การศึกษาภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่นในช่วงต้นศตวรรษที่ 21	42

5.3.1	นโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศและการเรียนการสอนในระบบ	44
5.3.1.1	การปรับปรุงการสอนในห้องเรียน	45
	(1) ข้อเสนอแนะในการจัดหลักสูตรการสอนภาษาต่างประเทศ	
	(2) โครงการนวัตกรรมทางการศึกษาภาษาอังกฤษ	
	(3) การเพิ่มจำนวนครูและสื่อการสอนใหม่	
	(4) การจัดทำข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาภาษาอังกฤษ	
	(5) การแลกเปลี่ยนแนวทางการเรียนการสอนที่ประสบผลสำเร็จ	
5.3.1.2	การพัฒนาครูภาษาอังกฤษ	54
5.3.1.3	การเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษให้แก่นักเรียน	56
5.3.1.4	การพัฒนาระบบการสอบเข้าโรงเรียนและมหาวิทยาลัย	57
5.3.1.5	การสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา	58
5.3.1.6	การพัฒนาสมรรถนะในภาษาอังกฤษของผู้เรียน	59
5.3.1.7	การส่งเสริมการวิจัย	59
5.3.2	สภาพการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในระบบ	60
5.3.2.2	การจัดการเรียนการสอนในระบบภายใต้นโยบายของรัฐและการจ้างครูต่างประเทศ	60
5.3.2.3	การเสนอให้ภาษาอังกฤษเป็นวิชาบังคับในโรงเรียนประถมศึกษา	61
5.3.2.4	การปฏิรูประบบบริหารในโรงเรียนมัธยมในด้านภาษาอังกฤษ	66
5.3.2.5	การเปิดหลักสูตรพิเศษในมหาวิทยาลัย	66
5.3.2.6	โรงเรียนสองภาษา	67
5.3.2.7	การจ้างครูสอนภาษาต่างประเทศ	68
5.3.2.8	การผลิตสื่อการสอน	69
5.3.3	การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศนอกระบบ	69
5.3.3.1	การเรียนการสอนนอกระบบสำหรับนักเรียนและนักศึกษา	70
5.3.3.2	การเรียนภาษาอังกฤษนอกระบบในองค์กรเอกชน	70
5.3.3.3	การสอบภาษาอังกฤษในองค์กรเอกชน	71

6 บทสรุป	72
เอกสารอ้างอิง	74

โครงการศึกษานิเทศน์ด้วย นโยบายและการสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่น

ความสำคัญและที่มาของโครงการ

สืบเนื่องจากชุดโครงการนโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของไทย ซึ่งครอบคลุมการศึกษานิเทศน์ด้วยนโยบายและการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในภูมิภาคต่างๆในประเทศไทย ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของไทย อย่างไรก็ตาม การศึกษาถึงแนวโน้มนโยบายและการสอนภาษาต่างประเทศของประเทศอื่นที่อยู่ในสถานภาพทางภาษาเดียวกันกับประเทศไทย กล่าวคือ เป็นประเทศที่มีภาษาประจำชาติและประชากรใช้ภาษาประจำชาติเป็นภาษาหลักเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน และภาษาอื่นที่มีใช้ภาษาประจำชาติถือเป็นภาษาต่างประเทศนั้น ทำให้ได้รู้ถึงแนวคิด แนวทางการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา นโยบายและการศึกษาภาษาต่างประเทศของไทยได้เป็นอย่างดี โครงการศึกษานิเทศน์ด้วยนโยบายและการสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่น จึงเป็นโครงการย่อยอีกโครงการหนึ่งในชุดโครงการนโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของไทย

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศหนึ่งที่มีสถานภาพทางภาษากว้างไกลถึงกับประเทศไทย และประสบปัญหาเช่นเดียวกันคือการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร กล่าวคือประชากรจำนวนมากไม่สามารถใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากข้อมูลที่ได้จากเอกสารที่ได้นำรวบรวมจากการไปเยี่ยมชมสถาบันการศึกษาของญี่ปุ่นในปี พ.ศ. 2546 และ 2548 และจากการสำรวจเอกสารผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และการสอบถามผู้ที่สนใจในเรื่องการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่นพบว่า แม้ชาวญี่ปุ่นมีปัญหาในด้านทักษะการพูดภาษาอังกฤษแต่กลับมีความสามารถทางด้านทักษะการอ่านสูง นอกจากนี้ก็ศึกษาชาวญี่ปุ่นที่ศึกษาอยู่ในระดับมหาวิทยาลัย และชาวญี่ปุ่นทั่วไปมีความเข้าใจเทคโนโลยีและวรรณกรรมต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากความรวดเร็วในการแปลหนังสือเอกสารที่น่าสนใจเป็นภาษาญี่ปุ่นจนเป็นที่แพร่หลาย ดังนั้นชาวญี่ปุ่นจึงสามารถติดตามเทคโนโลยีและวิทยาการตะวันตกได้ทัน ขณะเดียวกันความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารและการติดต่อสื่อสาร ประกอบกับความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่นที่เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ และอุปนิสัยที่ชอบแสวงหาความรู้ของชาวญี่ปุ่น ทำให้ชาวญี่ปุ่นเกิดความตื่นตัวในการเรียนภาษาต่างประเทศ ส่งผลให้ธุรกิจการศึกษาภาษาต่างประเทศเป็นธุรกิจที่เติบโตอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

ถึงแม้ชาวญี่ปุ่นจะประสบปัญหาเช่นเดียวกับชาวไทย คือไม่สามารถใช้ภาษาสื่อสารกับชาวต่างชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก แต่ด้วยอุปนิสัยที่ชอบแสวงหาความรู้ และด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทำให้สังคมโลกกลายเป็นสังคมความรู้ ซึ่งการเข้าถึงแหล่งความรู้เป็นไปอย่างรวดเร็วและสะดวกมากขึ้น รัฐบาลญี่ปุ่นจึงมีความตื่นตัวในการพัฒนาสมรรถนะภาษาอังกฤษของคนในชาติเพื่อให้สามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากการวางนโยบายการศึกษาภาษาต่างประเทศของรัฐบาล การนำนโยบายไปปฏิบัติโดยผู้สอนทั้งในและนอกระบบ งานวิจัยต่างๆ และความตื่นตัวของผู้เรียนเอง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาพัฒนาการในแผนนโยบายและระเบียบวิธีการสอนภาษาต่างประเทศของประเทศญี่ปุ่นจะสามารถนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างนโยบายและแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมกับผู้เรียนภาษาต่างประเทศในประเทศไทยในระดับต่างๆ ได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษานโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่ก่อนสมัยเมจิจนถึงสมัยปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาการสอนภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาต่างประเทศที่รัฐบาลญี่ปุ่นในปัจจุบันให้การสนับสนุน ในระดับการศึกษาต่างๆ ตั้งแต่ประถมศึกษา จนถึงระดับมหาวิทยาลัย
3. เพื่อศึกษาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษนอกระบบของญี่ปุ่นในปัจจุบัน

ขอบเขตการดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยก่อนเมจิจนถึงสมัยปัจจุบัน (ปี ค.ศ. 1603 – 2005) โดยจะเน้นการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเป็นหลักเนื่องจากเป็นภาษาต่างประเทศที่ชาวญี่ปุ่นให้ความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งมาเป็นเวลานาน

ผลและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เห็นพัฒนาการการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีสถานภาพทางภาษาล้าหลังประเทศไทย แต่เป็นประเทศที่มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่สูงกว่า
2. เป็นข้อมูลพื้นฐานให้กับโครงการย่อยเรื่องการทดลองวิธีการสอนที่เหมาะสมกับท้องถิ่น รวมทั้งเป็นข้อมูลสำคัญอันหนึ่ง ที่จะช่วยในการวางนโยบายภาษาต่างประเทศของไทยต่อไป

ผู้รับผิดชอบโครงการ

หัวหน้าโครงการ	นางสาวทวิธา แพทย์วิบูลย์
ผู้ร่วมวิจัย	นางจิเงโกะ ชิมัสัทสุ นายคะสุ โอวะคะ และนางสาวสุภาภรณ์ โพธิ์พรม
ที่ปรึกษาโครงการ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศุภพร ลักขณียนาวิน

วิธีการดำเนินงานวิจัย

วิจัยจากเอกสารและภาคสนามโดยการสัมภาษณ์

ขั้นตอนการวิจัย

1. ผู้วิจัยหลักศึกษาข้อมูลที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ได้จากฐานข้อมูลในประเทศไทยจากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นในญี่ปุ่น และจากเว็บไซต์
2. ผู้ร่วมวิจัยสืบค้นข้อมูลในประเทศญี่ปุ่นตามโครงร่างที่ผู้วิจัยหลักออกแบบ
3. ผู้วิจัยหลักวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล
4. ผู้วิจัยหลักสรุปผลและเขียนรายงาน

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยแบ่งเป็น 6 หัวข้อ ดังนี้

1. บทนำ
2. การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่นในสมัยเมจิ
3. การสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่นในสมัยเมจิถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 (1868-1952)
4. การสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่นในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (1868-1952) ถึงปลายศตวรรษที่ 20
5. การสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่นในสมัยต้นศตวรรษที่ 21
6. สรุป

1. บทนำ

ประเทศญี่ปุ่นตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของทวีปเอเชีย มีภูมิประเทศเป็นเกาะ ประกอบด้วยเกาะสำคัญสี่เกาะ คือ เกาะฮอกไกโด ฮอนชู ชิโกกุ และคีวชู หากมองจากอดีต ภาษาจีนเป็นภาษาต่างประเทศที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น ระบบตัวอักษรคันจิ (Kanji) ของญี่ปุ่นมีรากฐานมาจากตัวอักษรของจีน ชาวญี่ปุ่นได้นำตัวอักษรจีนมาดัดแปลงให้เป็นแบบของญี่ปุ่นและยังคงใช้มาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ญี่ปุ่นได้ประดิษฐ์ตัวอักษรฮิระงานะ (Hiragana) ขึ้นเพื่อใช้เขียนคำไวยากรณ์และแทนเสียงอ่านสำหรับอักษรคันจิ และตัวอักษรคะตะกะนะ (Katakana) เพื่อเขียนคำยืมจากภาษาต่างประเทศ

ในช่วงศตวรรษที่ 16 ชาวญี่ปุ่นได้เริ่มมีการติดต่อกับชาติตะวันตกชาติแรกคือโปรตุเกส และต่อมาในศตวรรษที่ 17 ได้มีการติดต่อกับชาวฮอลันดาและอังกฤษ ญี่ปุ่นได้ติดต่อกับอังกฤษเป็นครั้งแรกเมื่อนายวิลเลียม อัดัม (William Adam) ชาวอังกฤษล่องเรือมาขึ้นฝั่งที่เกาะคีวชูในปี 1600 แต่การเรียนภาษาอังกฤษเพิ่งจะมาเริ่มกันอย่างจริงจังในอีกสองศตวรรษให้หลังคือ ในปี 1872 หลังจากการปฏิวัติเมจิ (1867) แล้ว 5 ปี ญี่ปุ่นได้เริ่มวางระบบการศึกษาของประเทศ และตั้งแต่นั้นมานักเรียนระดับมัธยมศึกษาทุกคนก็ได้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศในโรงเรียน (National Institute for Educational Policy Research – NIER 2002)

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่มีบทบาทเป็นอย่างมากในการพัฒนาประเทศญี่ปุ่นไปสู่ความทันสมัยแบบตะวันตก ชาวญี่ปุ่นศึกษาทั้งกระบวนการคิดแบบตะวันตก และในเรื่องความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เครื่องจักรสินค้า เป็นต้น กล่าวได้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยหลักของการพัฒนาประเทศญี่ปุ่นในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามการพัฒนาเทคโนโลยีของญี่ปุ่นดังกล่าวนี้อาจกล่าวว่าเป็นการที่ถูกผลักดันจากความต้องการพัฒนาประเทศเท่านั้น แต่สืบเนื่องมาจากการที่ญี่ปุ่นต้องการป้องกันประเทศของตนจากการคุกคามจากชาติตะวันตกด้วย ภาษาอังกฤษได้กลายเป็นเครื่องมือหลักในการรับเอาข้อมูลข่าวสารจากทั่วทุกมุมโลกเข้ามาสู่ประเทศญี่ปุ่น และนี่เองเป็นสาเหตุที่ชาวญี่ปุ่นให้ความสำคัญต่อทักษะการอ่านและไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ในการสอบเข้ามหาวิทยาลัยมีการทดสอบความสามารถทางภาษาอังกฤษจะเน้นเพียงทักษะดังกล่าว ในระยะหลังญี่ปุ่นจึงเริ่มเห็นความสำคัญของทักษะการพูดและการฟังมากขึ้นเนื่องจากการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับนานาประเทศมากขึ้นตามลำดับ

ปัจจุบัน ญี่ปุ่นได้รับการจัดอันดับให้เป็นประเทศที่ทุ่มเทกับการเรียนภาษาอังกฤษมากที่สุดเป็นอันดับ 4 จากทั้งหมด 23 ประเทศ (Organization for Economic Cooperation and Development, 2002) ในขณะที่ประเทศเกาหลีซึ่งมักจะถูกนำมาเปรียบเทียบกับญี่ปุ่นมาโดยตลอดในเรื่องสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนภาษาอังกฤษ ถูกจัดอยู่ที่อันดับ 15

ภาษาต่างประเทศที่ได้รับความนิยมสูงสุดเป็นอันดับหนึ่งมาโดยตลอดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันและมีการเรียนการสอนมากที่สุดทั้งในและนอกระบบในประเทศญี่ปุ่นก็คือ ภาษาอังกฤษ ในปัจจุบันนโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศมุ่งเน้นเฉพาะการพัฒนาสมรรถนะทางภาษาอังกฤษเพียงภาษาเดียวเท่านั้น วิธีการเรียนการสอนในสถาบันต่างๆรวมทั้งระบบการสอบมีการปฏิรูป พัฒนา ปรับปรุงแก้ไขอย่างกว้างขวาง การเรียนการสอนภาษาอังกฤษกลายเป็นธุรกิจที่มีอัตราการขยายตัวสูงมาก ส่งผลให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆเพื่อสนับสนุนการเรียนภาษาอังกฤษมาโดยตลอด การเรียนการสอนภาษาอังกฤษกลายเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันมากตามสื่อต่างๆ โดยเฉพาะทางหนังสือพิมพ์ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำมาเป็นประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งที่จะวิเคราะห์เพื่อสรุปผลในรายงานต่อไป

เมื่อศึกษาจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านนโยบายการเรียนการสอน ภาษต่างประเทศของญี่ปุ่น ได้รับการผลักดันจากเหตุและแนวคิดต่างๆที่น่าสนใจของแต่ละยุคแต่ละสมัยมาโดยตลอด เริ่มต้นตั้งแต่สมัยก่อนเมจิ ประเด็นคำถามที่น่าสนใจที่จะหยิบยกมานำเสนอในรายงานวิจัยฉบับนี้ครอบคลุมเรื่องต่อไปนี้

1. อะไรคือปัจจัยที่ผลักดันให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่ญี่ปุ่นให้ความสนใจในสมัยต่างๆ มาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน
2. ญี่ปุ่นมีนโยบายรองรับความต้องการด้านการเรียนการสอนภาษาอังกฤษและจัดวิธีการเรียนการสอน ภาษาอังกฤษในแต่ละยุคแต่ละสมัยอย่างไร รวมทั้งปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขในสมัยต่างๆ เหล่านั้น
3. ชาวญี่ปุ่นมีวิธีการพัฒนาสมรรถนะทางภาษาอังกฤษของคนอย่างไร

ประเด็นคำถามเหล่านี้จะนำมาอภิปรายในรายงานซึ่งแบ่งออกเป็นสี่ช่วงหลัก ตามลำดับเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่น่าจะส่งผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงนโยบายการศึกษาของญี่ปุ่น คือ

1. ช่วงก่อนสมัยเมจิ
2. สมัยเมจิถึงสงครามโลกครั้งที่สอง 1868-1952
3. สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองถึงปลายศตวรรษที่ 20
4. สมัยปัจจุบัน ช่วงต้นศตวรรษที่ 21: 2000-2005

อนึ่งเพื่อให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของประเทศญี่ปุ่นในเรื่องการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและสังคม ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการขึ้นสำคัญของทั้งการวางนโยบายการศึกษาโดยทั่วไป นโยบายการศึกษามหาวิทยาลัยต่างประเทศของญี่ปุ่น การนำนโยบายไปปฏิบัติ และปัญหาที่เกิดขึ้นรวมทั้งการแก้ไข การนำเสนอพัฒนาการในแต่ละช่วงในการศึกษานี้ จะกล่าวถึงการศึกษาภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่นทั้งในและนอกระบบ

2. การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่นในสมัยโทกูงวะ (Tokugawa) หรือสมัยก่อนเมจิ (Meiji)

ญี่ปุ่นเริ่มมีการติดต่อกับชาวต่างประเทศมาตั้งแต่สมัยโทกูงวะดังกล่าวแล้วในตอนต้น ถึงแม้การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในช่วงดังกล่าวจะยังไม่มีกำหนดเป็นนโยบายและแนวปฏิบัติอย่างเป็นระบบ แต่ปัจจัยต่างๆที่ผลักดันให้ชาวญี่ปุ่นเริ่มเรียนภาษาต่างประเทศก็เป็นพื้นฐานสำคัญที่ควรศึกษาเพื่อจะได้เข้าใจที่มา เหตุผลและแนวทางปฏิบัติของชาวญี่ปุ่นในการเรียนภาษาต่างประเทศในสมัยต่อมา ในตอนที่สองนี้จึงจะกล่าวถึงสภาพทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมในสมัยก่อนเมจิและจะวิเคราะห์ให้เห็นว่าปัจจัยต่างๆเหล่านี้ ส่งผลกระทบต่อการศึกษาภาษาต่างประเทศของชาวญี่ปุ่นในสมัยนั้นอย่างไร

2.1 สภาพทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศญี่ปุ่นสมัยโทกูงวะ (Tokugawa) หรือสมัยก่อนเมจิ (Meiji)

สุรางค์ศรี ดันเสียงสม (2543) กล่าวว่า การที่จะเข้าใจประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่ จะต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ก่อนสมัยใหม่ ทั้งนี้เพราะระยะเวลาดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมัยโทกูงวะ (ค.ศ. 1603-1868) ซึ่งในงานวิจัยนี้จะเรียกว่าสมัยก่อนเมจิ อันเป็นสมัยที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อสมัยเมจิ งานวิจัยนี้แม้จะไม่ได้มุ่งศึกษาประวัติศาสตร์ของประเทศญี่ปุ่นทั้งหมดโดยตรง แต่ก็กล่าวถึงส่วนที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์โดยย่อ เพราะนโยบายการสอนภาษาต่างประเทศ และเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นนั้น มีความเชื่อมโยงและมีผลกระทบต่อกันอย่างเห็นได้ชัด

ในสมัยโทกูงวะ (1603-1868) ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายใต้การปกครองของโชกุนตระกูลโทกูงวะซึ่งทำหน้าที่บริหารประเทศในนามขององค์จักรพรรดิเป็นเวลาถึง 250 ปี ญี่ปุ่นมีสภาพทางการเมืองที่มั่นคง และเป็นสังคมที่สงบ ปราศจากสงครามจากภายในและภายนอกประเทศ

ก่อนหน้าสมัยโทกูงวะ ญี่ปุ่นมีสงครามกลางเมืองเป็นเวลานานและขาดศูนย์กลางในการปกครองถึง 101 ปี (1467-1568) แต่นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1603 หลังจากที่ยกทัพของโทกูงวะ อิเอะยะซุ (Tokugawa Ieyasu) มีชัยชนะต่อกองทัพของกลุ่มไดเมียว (Daimyo) ทางตะวันตก ญี่ปุ่นก็มีการปกครองแบบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง โดยจักรพรรดิทรงพระราชทานตำแหน่งโชกุน (Shogun) ซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดทางทหารให้แก่อิเอะยะซุ ในสมัยนี้ญี่ปุ่นมีการปกครองแบบศักดินาสวามิภักดิ์ (Feudalism) อย่างเต็มรูปแบบ คือจักรพรรดิทรงมีสิทธิในการปกครองประเทศ อย่างไรก็ตามอำนาจในการปกครองที่แท้จริงอยู่ที่โชกุนตระกูลโทกูงวะซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐบาลทหารบะกัฟุ (Bakufu) การปกครองสมัยนี้จึงรู้จักกันในนาม บะกัฮัน (Bakuhun) โดยมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่เมืองเอโดะ ราชล้อมด้วยแคว้น (han) ต่างๆ ซึ่งมีเจ้าผู้ครองแคว้นหรือไดเมียวปกครอง แต่ละแคว้นมีอำนาจปกครองโดยเด็ดขาด อย่างไรก็ตามโชกุนมีระบบและวิธีในการตรวจสอบและควบคุมความจงรักภักดี คือ การใช้ระบบตัวประกันเพื่อควบคุมอำนาจทางเศรษฐกิจและสร้างความจงรักภักดี ในด้านการศึกษามีการใช้การศึกษาแบบขงจื้อที่เน้นความจงรักภักดีของผู้ที่อยู่ใต้ปกครองโดยการควบคุมทางความคิด สำหรับการต่างประเทศก็ดำเนินนโยบายปิดประเทศโดยห้ามชาวต่างชาติเข้ามาค้าขายในญี่ปุ่นยกเว้นชาวจีนและชาวฮอลันดาซึ่งได้รับอนุญาตให้ค้าขายได้เฉพาะที่เมืองนางาซากิเท่านั้น

การเมืองที่มั่นคงและสังคมที่สงบในสมัยโทกูงวะดำเนินมาได้ประมาณ 250 ปี ในตอนปลายสมัยได้เริ่มเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และอุดมการณ์ทำให้อำนาจและความมั่นคงของรัฐบาลโชกุนลดลง จนในที่สุดชาวนาจากแคว้นทางใต้ทำสงครามล้มล้างการปกครองของโชกุน และถวายอำนาจในการปกครองคืนแก่องค์จักรพรรดิ แม้ว่าสมัยโทกูงวะจะสิ้นสุดลง แต่ความเจริญทางด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางการศึกษา รวมทั้งบทบาทของพ่อค้าและชาวนาที่ร่ำรวยในสมัยโทกูงวะ ได้กลายมาเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศในสมัยเมจิ กล่าวได้ว่าสมัยโทกูงวะมีอิทธิพลอย่างมากต่อสมัยเมจิ

2.1.1 การศึกษาแบบดั้งเดิมและการศึกษาแบบตะวันตก

การศึกษาแบบตะวันตกเริ่มเข้ามาในประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยโทกูงวะ ชาวนาซึ่งเป็นชนชั้นสูงของสังคม เป็นผู้ที่อยู่ในการศึกษาในสองระบบ คือ การศึกษาแบบดั้งเดิมตามแบบลัทธิขงจื้อ และการศึกษาแบบตะวันตก (Western Learning) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การศึกษาแบบฮอลันดา (Dutch Learning)

2.1.1.1 การศึกษาแบบดั้งเดิม

การศึกษาแบบดั้งเดิมหรือแบบลัทธิขงจื๊อนั้น เกิดจากนโยบายการควบคุมความคิดของคนในชาติ กล่าวคือ ในปี ค.ศ. 1603 โชกุนอิเอะยะซุ ได้ประกาศให้ลัทธิขงจื๊อเป็นลัทธิประจำชาติหลังจากรวบรวมอำนาจทางการเมือง เพราะเชื่อว่าการศึกษแบบขงจื๊อที่เน้นความจงรักภักดีของผู้ใต้ปกครองที่มีต่อผู้ปกครองจะสามารถช่วยสร้างความสงบเรียบร้อยให้แก่สังคมได้

จุดมุ่งหมายสามประการของการศึกษาแบบขงจื๊อคือ

- 1) พัฒนาศีลธรรมเพื่อสร้างความมั่นคงในประเทศ
- 2) ส่งเสริมความรู้ความสามารถและความเจริญทางเทคนิค
- 3) ส่งเสริมทักษะและความสามารถทางการรบ

ตำราที่ใช้สอนในการศึกษาแบบขงจื๊อเป็นตำราจีน เช่น Classic of Filial Piety และ the Great Learning ในระยะแรกผู้มีสิทธิเข้าศึกษาคือพวกซามูไร ในกรุงเอโดะ หรือกรุงโตเกียวในปัจจุบัน แต่ต่อมาได้มีการเปิดสิทธิในการเรียนกว้างมากขึ้นโดยให้ซามูไรต่างแคว้น รวมทั้งสามัญชนสามารถเข้าเรียนได้

2.1.1.2 การศึกษาแบบตะวันตก

นอกจากจะมีการศึกษาแบบขงจื๊อซึ่งเป็นการศึกษาแบบดั้งเดิมแล้ว ยังมีการศึกษาแบบตะวันตก หรือการศึกษาแบบฮอลันดา ที่เริ่มเข้ามาทางแคว้นที่อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1716 หลังจากที่ชาวฮอลันดาได้รับอนุญาตเข้ามาค้าขายที่เมืองนางาซากิ ผลพวงจากการเข้ามาติดต่อกับชาวฮอลันดาได้นำความรู้ตะวันตกเข้ามาในประเทศญี่ปุ่น ในระยะแรกรัฐบาลญี่ปุ่นยังไม่ยอมรับการศึกษาแบบนี้ แต่ต่อมารัฐบาลเห็นความสำคัญของการรับความรู้ตะวันตกจึงประกาศยกเลิกข้อห้ามการนำหนังสือตะวันตกเข้ามาในประเทศ นับแต่นั้นมาจึงเกิดกลุ่มผู้ศึกษาโลกตะวันตกที่เรียกว่า “กลุ่มศึกษาฮอลันดา” การศึกษาแบบฮอลันดาได้รับความนิยมมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะในสมัยโชกุนโยะชิมิเนะ ซึ่งสนใจเรื่องดาราศาสตร์ นาฬิกา และภูมิศาสตร์

ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันนั้นคือในปี ค.ศ. 1608 ได้มีการตั้งศูนย์แปลเอกสารจากภาษาดัตช์ เป็นภาษาญี่ปุ่นขึ้น และในปีเดียวกันนี้เอง ภาษาอังกฤษได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในประเทศญี่ปุ่น หลังจากที่ยกเรือรบอังกฤษ H.M.S Phaeton เข้ามาเทียบท่าที่เมืองนางาซากิ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อยึดเรือของชาวฮอลันดาที่จอดเทียบท่าอยู่ ขณะนั้นโชกุนที่ไม่มีเรือของชาวฮอลันดาจอดอยู่ที่ท่าเรือ กองเรืออังกฤษจึงเพียงแต่ขนเสบียงขึ้นเรือและออกจากท่าเรือไป

กล่าวได้ว่าในสมัยก่อนเมจิชาวต่างประเทศจากทางตะวันตกหลายประเทศได้เข้ามาในญี่ปุ่นอาทิ เช่นโปรตุเกส ฮอลันดา อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน และรัสเซีย แต่ประเทศที่มีอิทธิพลต่อญี่ปุ่นมากในช่วงสมัยนี้ คือฮอลันดา ซึ่งไม่เพียงแต่นำความรู้ทางตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ในประเทศญี่ปุ่นเท่านั้น แต่ยังได้ช่วยสอนภาษาอังกฤษให้แก่ชาวญี่ปุ่นในสมัยนั้นอีกด้วย

2.2 การศึกษาภาษาต่างประเทศในสมัยโทกูงวะ (Tokugawa) หรือก่อนเมจิ (Meiji)

ญี่ปุ่นเริ่มมีการติดต่อสื่อสารกับชาวต่างประเทศที่มาจากทางตะวันตกมากขึ้นหลังจากที่รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายเปิดประเทศ เพื่อให้การติดต่อสื่อสารกับชาวต่างประเทศที่เข้ามาในประเทศญี่ปุ่นสัมฤทธิ์ผลชาวญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งจึงเริ่มเรียนภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาของประเทศทางตะวันตก

ในระยะแรกระหว่างปี ค.ศ. 1603-1853 ที่รัฐบาลญี่ปุ่นยังดำเนินนโยบายปิดประเทศ ภาษาต่างประเทศที่ชาวญี่ปุ่นนิยมเรียนมีเพียงภาษาจีนซึ่งชาวญี่ปุ่นให้ความสำคัญอยู่ก่อนแล้วจากการศึกษาแบบขงจื้อ และภาษาคัทซึซึ่งเข้ามาในประเทศญี่ปุ่นกับการศึกษาแบบซอลันดา ต่อมาหลังจากกองเรือรบอังกฤษ H.M.S Phaeton เข้ามาเทียบท่าที่เมืองนางาซากิ ในปี ค.ศ. 1608 รัฐบาลเริ่มเห็นความสำคัญของการสื่อสารกับชาวอังกฤษ จึงได้จ้างครูสอนภาษาอังกฤษคนแรกชื่อ เจน กุก บลูมฮอฟ (Jan Cook Bloomhoff) ซึ่งขณะนั้นเป็นพนักงานอยู่ในโรงงานของชาวซอลันดา มาสอนภาษาอังกฤษให้กับนักแปลชาวญี่ปุ่นกลุ่มหนึ่ง (koike, 1978) ได้ศึกษาจากเอกสารการสอนภาษาอังกฤษของบลูมฮอฟสองฉบับคือ แองจีเรีย โควโกวะเงะ (Angeria kokugowage) ซึ่งเป็นบทเรียนภาษาอังกฤษขั้นต้น (English Lessons for Beginners) และ แองจีเรีย โคะรินทะอิช (Angeria Korintaisei) ซึ่งเป็นหนังสือรวมคำศัพท์ภาษาอังกฤษจำนวน 6,000 คำ (English Vocabulary, about 6,000 words) พบว่าบลูมฮอฟเองนั้นยังไม่มีความเชี่ยวชาญในการสอนภาษาอังกฤษมากนัก อย่างไรก็ตามการเรียนการสอนครั้งนั้นถือว่าเป็นก้าวแรกของการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศญี่ปุ่น ต่อมาในปี ค.ศ. 1841 ชิบุกะวะ โรคุโซะ (Shibukawa Rokuzo) เจ้าหน้าที่ระดับสูงในรัฐบาลบาฟุได้ศึกษาภาษาซอลันดาและแปลหนังสือชื่อ Murray's English Grammar ที่เขียนเป็นภาษาซอลันดามาเป็นภาษาญี่ปุ่น และในปี ค.ศ. 1848 นายโรนัลด์ แมคโดนัลด์ (Ronald Macdonald) ชาวอเมริกันได้เข้ามาทำงานเป็นนักแปลให้กับญี่ปุ่น และได้สอนภาษาอังกฤษให้กับนักแปลชาวญี่ปุ่นอีก 14 คน ในปี ค.ศ. 1850 นักแปลเหล่านี้ได้ร่วมกันทำพจนานุกรมภาษาญี่ปุ่น-ซอลันดา-อังกฤษ (Igrisugo-Jisho-Wakai) ขึ้นมา กิจกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าในปลายสมัยโทกูงวะหรือที่เรียกว่าสมัยก่อนเมจินั้นชาวอเมริกันเริ่มเข้ามามีบทบาทในญี่ปุ่นแล้ว

ต่อมาในปี ค.ศ. 1853 รัฐบาลจำต้องดำเนินนโยบายเปิดประเทศเนื่องจากกองทัพเรือสหรัฐอเมริกาภายใต้การนำของนายพลเรือจัตวา แมทธิว ซี เพอร์รี (Commodore Mathew C. Perry) ได้เข้ามาเพื่อขอทำสนธิสัญญาทางการค้ากับประเทศญี่ปุ่นเป็นชาติแรก และในปี 1854 ได้ทำสนธิสัญญาคานะงะวะ (Treaty of Kanagawa) ซึ่งทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นต้องเปิดเมืองท่าสองเมืองคือ เมืองฮะโกะดะเตะ (Hakodate) และเมืองชิมะดะ (Shimoda) ในระยะต่อมาประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซียเรียกร้องขอทำสนธิสัญญาลักษณะเดียวกันกับประเทศสหรัฐอเมริกา

หลังจากที่ญี่ปุ่นจำต้องเปิดประเทศในปี ค.ศ. 1853 รัฐบาลได้ออกคำสั่งให้บรรดานักแปล หรือที่ชาวญี่ปุ่นเรียกว่านางาซากิ ทซุจิ (Nagasaki Tsuji) ศึกษาภาษาอังกฤษ รัสเซีย และฝรั่งเศสเพิ่มเติมจากภาษาคัทซึอย่างจริงจัง และต่อมาภาษาอังกฤษก็ได้กลายเป็นภาษาต่างประเทศที่ได้รับความนิยมมากที่สุด นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1858 ที่ได้มีการเปิดสถาบันสอนภาษาอังกฤษแห่งแรก คือ สถาบันนางาซากิ เอโกะ เด็นชูโจ (Nagasaki Eigo Denshujo) ซึ่งต่อมาคือ สถาบันเซบิกัน (Seibikan) ในปีถัดมาคือปี ค.ศ. 1859 รัฐบาลโทกูงวะได้ออกคำสั่งให้เปิดหลักสูตรการสอนภาษาอังกฤษอย่างเป็นทางการขึ้นที่ บันโช-ชิระเบะโดะโกะโร (Bansho-shirabedokoro) ซึ่งเป็นหน่วยแปลและศึกษาหนังสือต่างชาติ (แปลตามหนังสือเป็นภาษาอังกฤษว่า An Office for the Translation or Examination of Barbarian Books) ที่ได้ตั้งขึ้นมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1811 แล้ว ในปีเดียวกันคือปี ค.ศ. 1859 นายนะกะซะมะ มัจจิโร (Nakahama Manjiro) ชาวญี่ปุ่นที่ไปศึกษาอยู่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นเวลา 10 ปีได้เขียนตำราสำหรับการสนทนากับชาวอเมริกันขึ้นสำหรับชาวญี่ปุ่นเป็นเล่มแรกชื่อ เอ-เบ ไทวะ โชเกอิ (Ei-Bei Taiwa Shokei) มัจจิโรใช้ตัวอักษรคะตะกะ

นะสำหรับสะกดการออกเสียงและใช้ตัวอักษรจีนเขียนประโยคแบบจีนหรือที่เรียกว่าคัน-บุง (Kan-bun) ในตำราของเขา ตำราเล่มนี้มีอิทธิพลต่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในญี่ปุ่นเป็นอย่างมากในสมัยต่อมา

ในปี ค.ศ. 1862 ซึ่งเป็นช่วงก่อนสมัยเมจิเล็กน้อย มีการผลิตพจนานุกรมอังกฤษ-ญี่ปุ่นฉบับแรก คือ A Pocket Dictionary of English-Japanese Language ซึ่งมีความหนา 953 หน้า จัดทำตาม A New Pocket Dictionary of the English-Dutch and Dutch-English Language ของ เฮซ บิคาร์ (H. Picard, 1857) โสริ ทะทซุโนะซุเกะ (1862) ได้กล่าวไว้ในบทนำของพจนานุกรมว่า “เนื่องจากการศึกษาภาษาอังกฤษได้แพร่หลายมากในประเทศ เราจึงมีความจำเป็นต้องผลิตพจนานุกรม A Pocket Dictionary of English-Japanese Language ฉบับนี้ขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับนักศึกษาของเรา” คำกล่าวนี้ได้แสดงให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นของความนิยมการเรียนภาษาอังกฤษที่ได้เข้ามามีบทบาทแทนที่ภาษาคันจิแล้วในปลายสมัยโทกูงวะ พจนานุกรมฉบับนี้มีความสำคัญและถูกนำไปใช้กันอย่างแพร่หลาย โทะกุจิโระ โอะบะตะ กล่าวไว้ในบทนำของหนังสือเอibun จุกุโงะชู (Eibun Jukugoshu) ที่เขาเขียนขึ้นในทำนองเดียวกันกับพจนานุกรมและหนังสือดังกล่าวข้างต้นทั้งสองฉบับในปี ค.ศ. 1868 ว่าพจนานุกรม A Pocket Dictionary of English-Japanese Language นี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักเรียนชาวญี่ปุ่นที่เรียนภาษาอังกฤษทุกคน

การศึกษารายภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาของประเทศทางตะวันตกซึ่งเริ่มมีบทบาทมากขึ้นในปลายสมัยโทกูงวะ มีวัตถุประสงค์เพื่อติดต่อกับค้าขายและป้องกันประเทศญี่ปุ่นจากลัทธิจักรวรรดินิยมโดยพยายามศึกษาวิชาการและวัฒนธรรมของประเทศทางตะวันตก

3. การสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่นในสมัยเมจิ (Meiji) ถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง (WWII)

หลังจากสิ้นสุดสมัยโทกูงวะ ในปี ค.ศ. 1868 ประเทศญี่ปุ่นเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สมัยใหม่ คือ สมัยเมจิ (Meiji) กล่าวคือ มีการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองการปกครองโดยฟื้นฟูระบบสถาบันจักรพรรดิขึ้นอีกครั้ง พร้อมทั้งเร่งพัฒนาระบบการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และระบบการศึกษา เพื่อให้สามารถต้านกระแสลัทธิจักรวรรดินิยมของประเทศตะวันตกที่เริ่มเข้ามาในญี่ปุ่น ซึ่งมีอิทธิพลต่อแนวทางการศึกษาภาษาต่างประเทศในสมัยเมจิเป็นอย่างมาก

3.1 อิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และระบบการศึกษาในสมัยเมจิถึงสงครามโลกครั้งที่สอง (WWII) (1945) ต่อการศึกษารายภาษาต่างประเทศในประเทศญี่ปุ่น

3.1.1 การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

สมัยโทกูงวะสิ้นสุดลงประมาณปี ค.ศ. 1868 หลังจากญี่ปุ่นพยายามปรับปรุงประเทศเพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤตการณ์ต่างๆ ที่เกิดจากการที่ชาวตะวันตกเข้ามาแย่งชิงประโยชน์ทางการค้าและเผยแพร่วัฒนธรรม และความอ่อนแอของรัฐบาลโทกูงวะที่เกิดจากความแตกแยกในหมู่ผู้นำของญี่ปุ่นที่ฝ่ายหนึ่งต้องการรักษานโยบายปิดประเทศ ส่วนอีกฝ่ายต้องการเปิดประเทศเพื่อรับอารยธรรมตะวันตก แคว้นทั้งสี่ทางทิศใต้และตะวันตกเฉียงใต้ได้แก่ โจชู ชะทซุมะ ฮิเอน และโทชะ จึงได้รวมกำลังกันเพื่อทำสงครามล้มล้างรัฐบาลทหารบะกุฟุ (Bakufu) และฟื้นฟูสถาบันจักรพรรดิขึ้นใหม่ นับเป็นการเริ่มเปิดศักราชญี่ปุ่นสมัยใหม่ คือ “สมัยเมจิ” เป็นสมัยที่ประเทศญี่ปุ่นต้องเร่ง

พัฒนารูปแบบการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมให้ทัดเทียมกับประเทศตะวันตก เพื่อดำเนินลัทธิจักรวรรดินิยมที่เริ่มเข้ามาตั้งแต่ปลายสมัยโทกะงะวะ

รัฐบาลได้ยกเลิกการปกครองแบบบะกุฮัน (Bakuhun) ซึ่งเป็นการปกครองแบบกระจายอำนาจภายใต้โชกุนมาเป็นการปกครองแบบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางภายใต้การปกครองขององค์จักรพรรดิ มีการแบ่งเขตการปกครองเป็นเขต และจังหวัด แต่ละจังหวัดมีผู้แทนจากกรุงโตเกียวปกครอง ผู้แทนจะรับคำสั่งโดยตรงจากรัฐบาลและอยู่ภายใต้กระทรวงมหาดไทย การเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองโดยรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความแข็งแกร่งทางการเมืองของประเทศญี่ปุ่นและป้องกันการรุกรานจากประเทศทางตะวันตก

3.1.1 การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ

ในสมัยเมจิประเทศญี่ปุ่นได้เริ่มพัฒนาประเทศจากการเป็นประเทศเกษตรกรรมมาเป็นประเทศอุตสาหกรรม โดยรัฐบาลเป็นผู้ลงทุนในส่วนของอุตสาหกรรมหนักเช่น อุตสาหกรรมเหล็ก อุตสาหกรรมเกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค การคมนาคมทางรถไฟและทางรถยนต์ เพื่ออำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้า นอกจากนี้รัฐบาลยังจัดตั้งธนาคาร เช่น ธนาคารญี่ปุ่น (Bank of Japan) ที่ให้ความช่วยเหลือแก่นักลงทุน ภาคเอกชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศเช่นกัน โดยการก่อตั้งบริษัทที่สำคัญหลายบริษัท เช่นบริษัทมิทซึอิ (Mitsui) ซึ่งประกอบกิจการอุทธรเรือ เหมืองทอง และเหมืองเงิน และบริษัทเดินเรือ N.Y.K. เป็นต้น บริษัทเหล่านี้ล้วนได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มของบริษัทใหญ่โดยมีบริษัทเล็กในเครือ เรียกว่าซะอิบะทซุ (Zaibatsu) ทำการผูกขาดสินค้าบางประเภท การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจโดยทั้งภาครัฐบาลและเอกชนในสมัยเมจิทำให้ประเทศญี่ปุ่นมีสถานภาพทางเศรษฐกิจที่มั่นคงทัดเทียมกับประเทศทางตะวันตกได้ ในขณะเดียวกันประเทศญี่ปุ่นได้กลายเป็นประเทศที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูง ชาวต่างชาติต้องการเข้ามาติดต่อค้าขายมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ชาวญี่ปุ่นจึงต้องเรียนภาษาอังกฤษเพื่อสามารถติดต่อกับชาวต่างชาติได้

3.1.2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

รัฐบาลญี่ปุ่นได้ยกเลิกการแบ่งชนชั้นทางสังคม โดยได้ประกาศยกเลิกสิทธิพิเศษของซามูไร และให้ประชาชนทุกคนมีฐานะเท่าเทียมกัน ซามูไรจึงหันไปประกอบอาชีพอื่นเช่น ครู และพ่อค้า อย่างไรก็ตามเกิดการแบ่งชนชั้นของคนในสังคมแบบใหม่ขึ้นแทนการแบ่งชนชั้นแบบซามูไร ในสมัยเมจิคนหนุ่มสาวที่อายุย่างเข้า 18 ปี จะมีสิทธิในการกำหนดชนชั้นของตนได้จากความสามารถในการเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง ซึ่งมีอยู่เพียงไม่กี่แห่ง เช่นมหาวิทยาลัยโตเกียว ที่ซึ่งผลิตคนในสายอาชีพระดับสูงที่มีหน้ามีตาในสังคม อีกทั้งบริษัทชั้นนำในประเทศญี่ปุ่นนิยมจ้างงานผู้ที่จบจากมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงเหล่านี้เท่านั้น ผู้ปกครองจึงพยายามส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาระดับที่สูงขึ้น เพราะในสมัยเมจิระดับการศึกษาขั้นต่ำของการว่าจ้างงานในตำแหน่งดี สำหรับบริษัทส่วนใหญ่ คือระดับมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยเท่านั้น กล่าวได้ว่าการแบ่งชนชั้นแบบใหม่ในประเทศญี่ปุ่นใช้ระดับการศึกษาเป็นเกณฑ์ทำให้ชาวญี่ปุ่นพยายามแสวงหาโอกาสทางการศึกษามากยิ่งขึ้นไปอีก

3.1.3 การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา

ชาวญี่ปุ่นให้ความสำคัญต่อการศึกษาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยเมจิที่ระดับการศึกษากลายเป็นเกณฑ์ในการแบ่งชนชั้นของคนในสังคม ส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่ขึ้น

ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นว่าในช่วงปลายสมัยโทกะงะวะ มีระบบการศึกษาสองแบบ คือ การศึกษาแบบดั้งเดิมหรือแบบขงจื้อ และการศึกษาแบบตะวันตกหรือแบบฮอลันดา ระบบการศึกษาทั้งสองแบบนี้ได้วางรากฐาน

สำคัญสำหรับการปฏิรูปการศึกษาในสมัยเมจิ โดยสอนให้ประชาชนในประเทศจำนวนถึงร้อยละ 40 สามารถอ่านออกเขียนได้ และประชาชนในระดับผู้นำประเทศและระดับปัญญาชนตื่นตัวในการเรียนรู้และเปิดรับอารยธรรมตะวันตก ตลอดจนได้นำความรู้ที่ได้ที่รับมาเขียนบทความและแสดงปาฐกถาเผยแพร่ความรู้แก่สังคม ทำให้ชาวญี่ปุ่นมีความรู้ในวิทยาการสาขาต่างๆของตะวันตกมากขึ้น

สิ่งเหล่านี้ทำให้ประเทศญี่ปุ่นอยู่ในสภาพที่พร้อมรับการปฏิรูปการศึกษา เนื่องจากการที่ประชาชนในประเทศสามารถอ่านออกเขียนได้ ทำให้สามารถเรียนรู้ได้เร็วและเข้ารับการศึกษาระบบได้ทันที รัฐบาลจึงสามารถจัดระบบการศึกษาใหม่ได้ โดยใช้เวลาในการปฏิรูปเพียง 4 ปี ในปี ค.ศ. 1871 รัฐบาลได้ก่อตั้งกระทรวงศึกษาธิการขึ้น ในปี ค.ศ. 1872 กระทรวงศึกษาธิการได้วางระบบการศึกษาของโรงเรียนและมหาวิทยาลัยทั่วประเทศให้เป็นระบบเดียวกัน คือ ระบบ 6-5-3 กำหนดให้เรียนระดับประถมศึกษา 6 ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 5 ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี และระดับมหาวิทยาลัย 3 ปี ระบบการศึกษานี้เป็นระบบเดียวกันกับระบบที่ใช้ในประเทศฝรั่งเศส แต่วิธีการสอนและสื่อการสอนกระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้รูปแบบที่รับมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1872 รัฐบาลได้ออก *ประกาศปฏิรูปการศึกษา* โดยมีวัตถุประสงค์ให้ประชาชนชาวญี่ปุ่นทุกคนมีสิทธิเข้ารับการศึกษาคู่กัน โดยมีการแบ่งเขตการศึกษา และจัดตั้งโรงเรียนขึ้นในแต่ละเขตตามแบบประเทศตะวันตก และในปี ค.ศ. 1886 มีการจัดการศึกษาภาคบังคับในระดับชั้นประถมศึกษา 6 ปี และจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาขึ้นจำนวนถึงห้าหมื่นแห่ง ส่วนจำนวนมหาวิทยาลัยในต้นสมัยเมจิ (1868-1917) ยังมีเพียง 5 แห่งเท่านั้นซึ่งเป็นของหลวง (Imperial university) ตั้งขึ้นเพื่อสนองตอบต่อนโยบายชาตินิยมและการปกครองแบบรวมอำนาจ ในขณะนั้นมีคนหนุ่มสาวจำนวนเพียงร้อยละ 0.3 ของประชากรในวัยเดียวกันคืออายุระหว่าง 18-21 ปี ที่ได้รับการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย แต่ต่อมาในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1918-1945 ซึ่งเป็นช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง ชาวญี่ปุ่นเริ่มตื่นตัวที่จะพัฒนาระดับการศึกษาของตนเพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพ ความต้องการของประชาชนได้ผลักดันให้มีการก่อตั้งมหาวิทยาลัยเอกชนขึ้นจำนวน 60 แห่ง และมหาวิทยาลัยของรัฐบาลอีกจำนวน 12 แห่ง

ผลจากการพัฒนาทางการศึกษาในสมัยเมจิ คือ การเกิดชนชั้นกลางที่มีการศึกษาและความรู้ ชนชั้นกลางส่วนใหญ่เหล่านี้ในตอนต้นสมัยเมจิจำกัดอยู่เพียงกลุ่มซามูไร ซึ่งเมื่อรัฐบาลประกาศยกเลิกการแบ่งชนชั้น ได้หันมาประกอบอาชีพครูหรือเข้ารับราชการ และเป็นชนชั้นปัญญาชน แต่ต่อมาบุตรหลานของครอบครัวซามูไรและพ่อค้าที่มั่งคั่งสามารถมีสิทธิในการเข้ารับการศึกษาคู่กัน และจัดอยู่ในชนชั้นระดับปัญญาชนเช่นกัน ประชากรกลุ่มนี้จะเป็นผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานดี มีความก้าวหน้า และมีฐานะทางสังคม ชนชั้นปัญญาชนในสมัยเมจิจึงขยายตัวขึ้นจนกล่าวได้ว่าประเทศญี่ปุ่นในสมัยเมจิเป็นสังคมของคนที่มีความรู้ (The Society of Talent)

คนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษานี้บางกลุ่มเข้ารับราชการ เพราะถือว่าเป็นความสำเร็จและเป็นงานที่มีเกียรติ มีความเป็นอยู่ดี ในขณะที่เดียวกันก็มีบางกลุ่มเลือกทำงานในบริษัทซึ่งมีตำแหน่งงานรองรับเป็นจำนวนมาก เนื่องมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ระดับเงินเดือนในบริษัทเหล่านี้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการทำงาน และความอาวุโสในบริษัทหรือหน่วยงาน ปัญญาชนบางกลุ่มได้มีโอกาสเดินทางไปศึกษาในต่างประเทศ และนำวิทยาการตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ในสังคมญี่ปุ่น ในสองทศวรรษแรกของเมจิ อารยธรรมตะวันตกทางด้านความคิด การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมได้หลั่งไหลเข้ามาในญี่ปุ่นอย่างมาก จนมีผู้ตั้งชื่อให้สมัยนี้ว่า บุนเม คะอิกะ (Bunmei Kaika) หรือ สมัยแห่งความทันสมัยและความรู้แจ้ง (Civilization and Enlightenment)

อย่างไรก็ตามช่วงปลายสมัยเมจิก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง มีกระแสต่อต้าน อิทธิพลความคิดทางการเมืองแบบตะวันตก ได้แก่ ลัทธิปัจเจกชน (Individualism) และลัทธิอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ที่แพร่หลายในประเทศญี่ปุ่นอย่างกว้างขวางจากอุดมการณ์และรูปแบบการศึกษาที่ประเทศญี่ปุ่นรับมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา จนเกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองและการจลาจลของชาวนาในชนบท ซึ่งได้กลายเป็นความไม่สงบทางการเมืองในช่วงปลายทศวรรษที่ 1880 เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย รัฐบาลเมจิจึงมีนโยบายหันไปปรับปรุงและรื้อฟื้นความคิดและค่านิยมแบบดั้งเดิมคือลัทธิขงจื้อ และได้ประกาศพระราชกำหนดของจักรพรรดิเกี่ยวกับการศึกษา (The Imperial Prescript on Education) ในปี ค.ศ. 1890 ขึ้น พระราชกำหนดเกี่ยวกับการศึกษาลบชั้นนี้แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของรัฐบาลที่จะปลูกฝังค่านิยมลัทธิขงจื้อที่เน้นความจงรักภักดีของผู้ที่อยู่ใต้ปกครองที่มีต่อผู้ปกครองในหมู่ประชาชนอย่างเข้มงวด และเน้นถึงความจงรักภักดีของประชาชนที่มีต่อองค์จักรพรรดิและประเทศญี่ปุ่น

ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สองจนกระทั่งสงครามสิ้นสุดลง ความเคลื่อนไหวที่เกิดจากกระแสชาตินิยมที่ด้านกับกระแสแห่งการพัฒนาชาติตามแบบตะวันตกล้วนส่งผลกระทบต่อการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในประเทศญี่ปุ่นดังจะกล่าวถึงในตอนต่อไป

3.2 การศึกษาภาษาต่างประเทศในสมัยเมจิถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง

สมัยเมจิเป็นสมัยที่ญี่ปุ่นเริ่มเปิดประเทศและลัทธิจักรวรรดินิยมซึ่งมีมหาอำนาจอย่างประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำเริ่มแผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคเอเชีย เพื่อให้รอดพ้นจากการคุกคามของอิทธิพลของลัทธิจักรวรรดินิยม ญี่ปุ่นจำเป็นต้องแสวงหาความรู้ใหม่เพื่อปรับปรุงประเทศเข้าสู่ยุคใหม่ และเพื่อเป็นอาวุธในการป้องกันประเทศจากลัทธิจักรวรรดินิยม ดังนั้นการเรียนภาษาต่างประเทศจึงมุ่งเน้นพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อรับความรู้ใหม่จากประเทศตะวันตก อิชิโระ โมริตะ (Ichiro Morita, 1976) ผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาภาษาคำต่างประเทศเกียวโต (Kyoto University) ซึ่งเปิดหลักสูตรการศึกษารัฐบาลต่างประเทศ กล่าวว่า การเรียนภาษาต่างประเทศในประเทศญี่ปุ่นสมัยการปฏิรูปเมจิ นั้น ไม่ใช่เพื่อจุดประสงค์ในการค้าหรือการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแต่อย่างใด แต่เรียนเพื่อให้เข้าใจวัฒนธรรมและกลวิธีการดำเนินชีวิตของชาติตะวันตกเพื่อใช้เป็นจุดแข็งในการป้องกันอธิปไตยของประเทศจากชาติตะวันตก การเรียนภาษาต่างประเทศเปรียบเสมือนหน้าที่ที่พึงกระทำของชนในชาติเพื่อรับใช้ชาติ เพื่อช่วยในการรับเอากลวิธีทางการค้า การเงิน เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย การแพทย์ การเกษตร และการศึกษาเข้ามาพัฒนาประเทศ

การที่อังกฤษและสหรัฐอเมริกามีอิทธิพลในญี่ปุ่น ทำให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่สำคัญเป็นอันดับหนึ่งในสมัยการปฏิรูปเมจิ (Meiji Restoration, 1867) ญี่ปุ่นใช้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือในการรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาพัฒนาประเทศของตนให้ทัดเทียมกับชาติตะวันตก (Koike, 1978) ซึ่งก็คือประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา การรับวัฒนธรรมตะวันตกของญี่ปุ่นนี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจเพราะญี่ปุ่นสามารถผสมผสานวัฒนธรรมตะวันตกเข้ากับวัฒนธรรมของตน และสร้างวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเองขึ้นมาใหม่ได้

แม้ว่าภาษาอังกฤษจะถือเป็นภาษาต่างประเทศอันดับแรกที่มีการเรียนการสอนกันอย่างแพร่หลาย แต่จากการศึกษาประวัติศาสตร์การสอนภาษาอังกฤษในประเทศญี่ปุ่นนั้นแสดงให้เห็นว่า ไม่ได้ได้รับการพัฒนาไปตามลำดับขั้นที่แน่นอน เนื่องจากนโยบายการสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่นมักได้รับผลกระทบจากกระแสความคิดที่สลับไป

มาระหว่างกระแสที่เน้นชาตินิยมกับกระแสที่เน้นตะวันตกนิยม การกล่าวถึงลำดับเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ต่อไปนี้จะแสดงให้เห็นผลกระทบของเหตุการณ์เหล่านั้นต่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในญี่ปุ่น

- 1) การกำหนดนโยบายการสอนภาษาอังกฤษ
- 2) การเปลี่ยนแปลงระบบบริหารรัฐบาลในสมัยนายอะริโนะริ โมะริในปี ค.ศ. 1885
- 3) ผลกระทบจากกระแสชาตินิยมจากการประชุมโคเอ็คสมัยแรกในปี ค.ศ. 1889
- 4) ช่วงสงคราม รัสเซีย-ญี่ปุ่น (1904-1905)
- 5) ช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง

3.2.1 การกำหนดนโยบายการสอนภาษาอังกฤษ

เมื่อกระทรวงศึกษาธิการได้รับการจัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1871 ได้กำหนดนโยบายให้โรงเรียนมัธยมต้นมีการสอนภาษาอังกฤษในหนึ่งปีให้หลังคือในปี ค.ศ. 1872 ดังนี้ คือ

โรงเรียนชายในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จะมีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเจ็ดคาบต่อสัปดาห์ในสัปดาห์แรก และหกคาบต่อสัปดาห์ในสองปีหลัง ส่วนในโรงเรียนหญิงในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจะไม่มีการสอนภาษาอังกฤษเลย และในโรงเรียนระดับประถมศึกษา มีวิชาภาษาอังกฤษเป็นวิชาเลือก (ศรีรัตน์ 1996)

วิชาภาษาต่างประเทศ	โรงเรียนมัธยมต้นชาย		โรงเรียนมัธยมต้นหญิง	โรงเรียนประถม
	ระดับต้นสี่ปี	ระดับสูงสองปี	ระดับต้นสี่ปี	
1. ภาษาอังกฤษ	7 คาบ/สัปดาห์	6 คาบ/สัปดาห์		วิชาเลือก

ตารางที่ 1 การเรียนภาษาต่างประเทศในโรงเรียนสมัยเมจิตอนต้น (1872)

การกำหนดให้มีการสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียน แสดงให้เห็นว่าชาวญี่ปุ่นเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการปรับปรุงประเทศ และการพัฒนาสู่ความทันสมัยแบบตะวันตก ข้อที่ควรสังเกตก็คือชาวญี่ปุ่นคิดว่าภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือในการพัฒนาไม่ใช่ผลพวงจากการพัฒนา ฟูกุซะวะ ยุกิชิ ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยเคโอะ (Koike, 1978) และผู้นำทางด้านวัฒนธรรมสมัยใหม่ เน้นว่าควรมีการสอนวัฒนธรรมอังกฤษให้กับชาวญี่ปุ่นโดยทั่วไปด้วย ซึ่งในไม่ช้าทางมหาวิทยาลัยเคโอะก็ได้ผลิตบัณฑิตออกมาเป็นครูและผู้บริหารโรงเรียนต่างๆ ที่ตั้งอยู่ทั้งในเขตที่กำหนดและในเขตเมืองโตเกียว มีการจ้างครูชาวอเมริกันและชาวอังกฤษจำนวนมากเข้ามาสอนภาษาอังกฤษ รวมทั้งมีการสอนวิชาทางด้านเทคโนโลยีและปรัชญาเป็นภาษาอังกฤษ ในสมัยนี้เริ่มมีการเปิดโรงเรียนสอนภาษาต่างประเทศอื่นนอกจากภาษาอังกฤษ ได้แก่ การสอนภาษาเยอรมันและภาษาฝรั่งเศส หน่วยแปลและศึกษาภาษาต่างประเทศบันโชะ-ชิระเบะโดะโคโระ (Bansho-shirabedokoro) ที่ก่อตั้งมาตั้งแต่สมัยก่อนเมจิได้รวมตัวกับโรงเรียนเคอิชะ (Kaisei-gakko) เป็นสถาบันสอนภาษาของมหาวิทยาลัยโตเกียว ที่จ้างชาวอังกฤษและชาวอเมริกันมาสอนในหลักสูตรซึ่งสอนวิชาต่างๆเป็นภาษาอังกฤษด้วย

การเรียนภาษาอังกฤษสำหรับชาวญี่ปุ่นจึงมิใช่เพื่อรู้ภาษาเท่านั้น คร. อินะโซะ นิโตะเบะ (Inaso Nitobe) กล่าวในบทความ Foreign Languages in Japan – Their Use and Study (1929) ว่า ญี่ปุ่นไม่ใช่ประเทศด้อย

พัฒนาที่ใช้ภาษาอังกฤษในการสร้างอารยธรรม แต่เป็นประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองจากอารยธรรมความเจริญที่สั่งสมมาเป็นเวลานาน ไปสู่ความเจริญอีกขั้นหนึ่ง ซึ่งการพัฒนานี้ได้อาศัยการรับวัฒนธรรมต่างชาติผ่านภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษเข้ามาศึกษาเปรียบเทียบ เพื่อเรียนรู้และปรับปรุง พัฒนาวิชาการที่เป็นของตนขึ้น ในช่วงราวสองทศวรรษ คือ 1877-1885 การเรียนการสอนในระดับมหาวิทยาลัยในญี่ปุ่นจึงใช้ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส หรือเยอรมันเป็นสื่อ แม้แต่ครูชาวญี่ปุ่นก็ยังสอนโดยใช้ภาษาตะวันตก ในสมัยนี้ศัพท์เฉพาะต่างๆยังไม่ได้มีการแปลมาเป็นภาษาญี่ปุ่น ซึ่งทำให้การค้นคว้าวิจัยทางวิทยาศาสตร์ในญี่ปุ่นมีน้อยมากและไม่เพียงพอที่จะทำให้ญี่ปุ่นสามารถพึ่งตนเองได้ ถึงแม้ว่าจะยังไม่มีประเทศใดในโลกที่จะสามารถพัฒนาตนเองทางด้านวิชาการจนสามารถพึ่งตนเองได้ในขณะนั้น แต่สำหรับชาวญี่ปุ่นแล้วความรู้ถึงสภาพที่ไม่สามารถพึ่งตนเอง ประกอบกับอุปสรรคทางด้านภูมิศาสตร์และภาษาเป็นแรงผลักดัน ทำให้ญี่ปุ่นพยายามศึกษาค้นคว้าวิจัยในทุกๆด้านด้วยตนเองและพยายามนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับวิชาการตะวันตกที่รับเข้ามาเพื่อพัฒนาวิชาการของตน

3.2.2 การปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาในสมัยนายอะริโนะริ โมะริในปี ค.ศ. 1885

ในการปรับระบบการบริหารราชการส่วนกลางในปี ค.ศ. 1885 นายอะริโนะริ โมะริ (Arimori Mori) ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการขณะนั้นได้ส่งเสริมการเรียนภาษาต่างประเทศในระดับโรงเรียนอย่างเข้มข้น โรงเรียนหญิงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเริ่มมีการสอนภาษาอังกฤษเป็นเวลา 8 คาบต่อสัปดาห์ ในช่วงสองปีแรกและ 9 คาบต่อสัปดาห์ในอีกสองปีจากที่ไม่มีมีการเรียนภาษาอังกฤษเลยในปี 1872 ในขณะที่เด็กผู้ชายต้องเรียนภาษาอังกฤษเท่านั้นและเรียนภาษาต่างประเทศอีกภาษาหนึ่งเพิ่มจากภาษาอังกฤษในสองปีสุดท้ายของมัธยมต้น แต่สำหรับภาษาต่างประเทศภาษาที่สองนั้นไม่มีการระบุเวลาเรียนที่แน่นอน

วิชา ภาษาต่างประเทศ	โรงเรียนมัธยมต้นชาย			โรงเรียนมัธยมต้นหญิง		โรงเรียน ประถม
	ระดับต้นสี่ปี		ระดับสูงสองปี	ระดับต้นสี่ปี		
	สองปีแรก	สองปีหลัง			สองปีแรก	
1. ภาษาอังกฤษ	8 คาบ/สัปดาห์	9 คาบ/สัปดาห์	6 คาบ/สัปดาห์	8 คาบ/สัปดาห์	9 คาบ/สัปดาห์	-
2 ภาษาเยอรมัน / ฝรั่งเศส	-	-	ไม่ระบุจำนวน ชั่วโมงเรียน	-	-	-

ตารางที่ 2 การเรียนภาษาต่างประเทศในโรงเรียนในสมัยนายอะริโนะริ โมะริ (1885)

นอกจากนี้นายโมะริได้ส่งเสริมให้มีการสอนภาษาอังกฤษในทุกระดับชั้นและวางแผนให้มีครูชาวต่างชาติที่เป็นเจ้าของภาษาเข้ามาสอนในระดับมหาวิทยาลัยทุกแห่ง อย่างไรก็ตามแผนการนี้ไม่ประสบความสำเร็จ ในปี ค.ศ. 1890 มหาวิทยาลัยทุกแห่งกลับมาใช้ครูชาวญี่ปุ่นเองเป็นผู้สอนภาษาอังกฤษแทน จุดประสงค์ของการเรียนการสอนภาษาอังกฤษก่อนหน้านี้ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมกับชาติตะวันตกโดยถือภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือสำคัญในกลไกการพัฒนาประเทศเริ่มเปลี่ยนไป เนื่องจากกระแสชาตินิยมเริ่มก่อตัวขึ้น

3.2.3 ผลกระทบจากกระแสชาตินิยมจากการประชุมไคเอ็คสมัยแรกในปี ค.ศ. 1889

การเริ่มใช้รัฐธรรมนูญญี่ปุ่นและการเปิดประชุมไคเอ็คสมัยแรกในปี 1889 ได้ก่อให้เกิดกระแสชาตินิยมขึ้นในประเทศ และเมื่อมีสงคราม จีน-ญี่ปุ่น (Sino-Japanese war) ระหว่างปี 1894-1895 ซึ่งญี่ปุ่นเป็นฝ่ายชนะ ซึ่งทำให้กระแสชาตินิยมรุนแรงขึ้น และทำให้การพัฒนาประเทศแบบตะวันตกถูกละทิ้งไป ขณะนั้นคิโยชิ อินุเอะ (Kiyoshi Inue) ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้เน้นนโยบายการสอนภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่นในโรงเรียนมัธยม และยกเลิกนโยบายการสอนภาษาต่างประเทศในปี ค.ศ.1885 ไป ภาษาอังกฤษถูกลดเวลาลง ไม่มีการเรียนในระดับต้นสำหรับโรงเรียนมัธยมต้นแต่ไปบังคับในระดับสูงเป็น 6 คาบต่อสัปดาห์ และเมื่อยกเลิกการสอนภาษาเยอรมันและฝรั่งเศส ก็ให้เพิ่มชั่วโมงสอนภาษาอังกฤษในช่วงสุดท้าย 2 ปีของโรงเรียนมัธยมชายเป็น 7 คาบต่อสัปดาห์ นอกจากนั้นภาษาอังกฤษได้กลายเป็นเพียงวิชาเลือกในโรงเรียนมัธยมต้นหญิง

วิชาภาษาต่างประเทศ	โรงเรียนมัธยมต้นชาย		โรงเรียนมัธยมต้นหญิง	โรงเรียนประถม
	ระดับต้นสี่ปี	ระดับสูงสองปี	ระดับต้นสี่ปี	
1. ภาษาอังกฤษ	-	7 คาบ/สัปดาห์	-	-
2. ภาษาเยอรมัน/ ฝรั่งเศส	-	-	-	-

ตารางที่ 3 การเรียนภาษาต่างประเทศในสมัยที่มีกระแสชาตินิยมจากการประชุม ไคเอ็คสมัยแรก (1889)

ในปี ค.ศ. 1894 มีการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมปลายขึ้น ได้มีการพูดถึงการสอนภาษาต่างประเทศหลักและรอง สักส่วนในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศหลักซึ่งได้แก่ภาษาอังกฤษ คือ เรียนเก้าคาบต่อสัปดาห์ในปีแรก และแปดคาบในปีที่สองและสาม ซึ่งเรียกกันว่าระบบ 9-8-8 ส่วนภาษาต่างประเทศรองซึ่งได้แก่ภาษาเยอรมันหรือฝรั่งเศสเป็นระบบ 4-6-6 ต่อสัปดาห์ คือ เรียนสี่ชั่วโมงต่อสัปดาห์ในปีแรกและหกชั่วโมงในปีที่สองและสาม

วิชาภาษาต่างประเทศ	โรงเรียนมัธยมปลาย		
	ปีที่หนึ่ง	ปีที่สอง	ปีที่สาม
1. ภาษาอังกฤษ	9 คาบ/สัปดาห์	8 คาบ/สัปดาห์	8 คาบ/สัปดาห์
2. ภาษาเยอรมัน/ฝรั่งเศส	4 คาบ/สัปดาห์	6 คาบ/สัปดาห์	6 คาบ/สัปดาห์

ตารางที่ 4 สักส่วนเวลาการเรียนภาษาต่างประเทศหลักและรอง (1894)

3.2.4 การออกกฎหมายกำหนดการสอนข้ามมหาวิทยาลัย ในปี ค.ศ. 1895

ในปี ค.ศ. 1895 มีการออกกฎหมายกำหนดการสอนข้ามมหาวิทยาลัยหรือการสอบเอนทรานซ์เป็นครั้งแรก และวิชาภาษาอังกฤษก็ได้รับบรรจุเข้าเป็นวิชาหนึ่งในการสอบซึ่งหลายฝ่ายเชื่อว่าเป็นครั้งแรกที่เชื่อถือได้ใน

การประเมินระดับสติปัญญา (Aptitude) ของผู้สมัคร การกำหนดให้วิชาภาษาอังกฤษเป็นวิชาหนึ่งในการคัดเลือกบุคคลเข้ามหาวิทยาลัยก่อให้เกิดปรากฏการณ์การเรียนภาษาอังกฤษแบบเข้มข้น หรือที่เรียกว่าการกวัดวิชาเพื่อการสอบเข้ามหาวิทยาลัยขึ้น ผลการเรียนในระดับมัธยมปลายไม่ได้นำมาเป็นส่วนหนึ่งในการคัดเลือกบุคคลเข้ามหาวิทยาลัย จึงมีการตั้งโรงเรียนกวัดวิชาเพื่อสอบเข้าซึ่งเป็นโรงเรียนนอกระบบ เพื่อรองรับกับความต้องการของนักเรียนที่จะเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย

3.2.5 ช่วงหลังสงคราม รัสเซีย-ญี่ปุ่น (1904-1905) ถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 (1939-1945)

ในช่วงหลังสงครามรัสเซีย-ญี่ปุ่น (ปี ค.ศ. 1904-1905) รัฐบาลญี่ปุ่นได้มีการปฏิรูปและปรับเปลี่ยนจำนวนปีในระบบการศึกษา รวมทั้งพัฒนาคุณภาพของการศึกษาโดยรวม คือในปี ค.ศ. 1907 โรงเรียนประถมได้ขยายเวลาการศึกษาภาคบังคับจากสี่ปี เป็นหกปี ส่วนโรงเรียนมัธยมต้น (Middle school) ซึ่งมีระยะเวลาในการเรียน 5 ปีจะสอนภาษาอังกฤษระบบ 6-7-7-7-7 คือ ปีแรกสอนสัปดาห์ละหกคาบ และสี่ปีต่อมาเจ็ดคาบ โดยในระดับมัธยมต้นนี้จะเน้นการออกเสียง การสะกดคำ การอ่านและการแปล การพูดและการฟัง การเขียนและไวยากรณ์

รัฐบาลได้วางแผนการสอนภาษาต่างประเทศที่ใช้ในโรงเรียนทั่วประเทศประกอบไปด้วย (1) การเน้นหลักการออกเสียงในระดับต้น (2) การเปรียบเทียบวัฒนธรรมญี่ปุ่นกับวัฒนธรรมตะวันตกโดยการอ่าน (3) การแปล (4) การท่องจำ และ (5) การทำพจนานุกรม โดยเฉพาะการสอนภาษาอังกฤษได้มีการพัฒนาครูผู้สอนภาษาอังกฤษโดยมีการประชุมครูสอนภาษาอังกฤษขึ้นในปี ค.ศ. 1913 ที่กรุงเกียวโต (Kyoto) เพื่อปรึกษาหารือกันในเรื่องการสอนภาษาอังกฤษทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติ การประชุมในครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมประชุมเป็นครูสอนระดับมัธยมต้นและครูสอนโรงเรียนอาชีวะจำนวน 370 คน โดยมีครูชาวต่างชาติอีก 40 คน ต่อมาในปี ค.ศ. 1914 ก็ได้มีการจัดการประชุมเช่นนี้ขึ้นอีก กระทรวงศึกษาธิการได้นำรายงานการประชุมทั้งสองครั้ง ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียนไปใช้ในการกำหนดแนวทางการเรียนการสอน ตลอดจนกลยุทธ์ในการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียนที่เป็นผลของการประชุม ได้แก่ การจัดการแข่งขัน การให้รางวัล การติดต่อสื่อสารกับนักเรียนต่างชาติ การพูดคุยกับชาวต่างชาติ การสอนคำกริยาเบิกลของอังกฤษ การประชุมดังกล่าวถือเป็นจุดเริ่มต้นของความร่วมมือกันระหว่างครูสอนภาษาอังกฤษกับรัฐบาลในการวางแผนนโยบายทางด้านการศึกษาระหว่างประเทศ

ระหว่างช่วงหลังสงครามรัสเซีย-ญี่ปุ่น มาจนถึงราวปี ค.ศ. 1924 ญี่ปุ่นไม่มีข้อมูลที่แสดงการเปลี่ยนแปลงในด้านการศึกษาระหว่างประเทศที่สำคัญ จนในปี ค.ศ. 1924 ได้มีการก่อตั้งสถาบันวิจัยการสอนภาษาอังกฤษ (Institute of Research of Language Teaching) โดย มินาเซโรลด์ อี พาล์มเมอร์ (Harold E. Palmer) ชาวอเมริกันที่กระทรวงศึกษาธิการของญี่ปุ่นเชิญมาให้เป็นที่ปรึกษา เขาได้แนะนำวิธีการสอนที่เรียกว่า Oral Method ซึ่งเน้นการใช้หลักไวยากรณ์ที่นักเรียนได้เรียนมาในการเขียนเรียงความ การเขียนตามคำบอกเพื่อพัฒนาทักษะการฟังเพื่อความเข้าใจ การใช้ประโยคสนทนาง่ายๆ ในชีวิตประจำวัน และให้บรรจวิธีการสอนแบบ Oral method ลงในหลักสูตร อย่างไรก็ตามวิธีการสอนแบบ Oral method ยังไม่ได้ถูกนำไปใช้มากนัก เนื่องจากในปี ค.ศ. 1931 รัฐบาลได้ลดชั่วโมงในการเรียนภาษาอังกฤษเหลือเพียงประมาณ 5 คาบต่อสัปดาห์ จนกระทั่งช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง จึงได้มีการนำวิธีการสอนแบบ Oral method กลับมาใช้

3.2.6 ช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง (1939-1945)

ในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 โรงเรียนหญิงในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นยกเลิกการสอนภาษาอังกฤษที่เป็นวิชาเลือก ในขณะที่โรงเรียนชายในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นยังคงมีการสอนภาษาอังกฤษ แต่ลดชั่วโมงการเรียนลงเป็นสัปดาห์ต่อสัปดาห์

วิชาภาษาต่างประเทศ	โรงเรียนมัธยมต้นชาย	โรงเรียนมัธยมต้นหญิง
1. ภาษาอังกฤษ	4 คาบ/สัปดาห์	-

ตารางที่ 5 การเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง (1939-1945)

3.3 สภาพการศึกษาภาษาต่างประเทศในสมัยเมจิจนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง (1868-1945)

ในสมัยเมจิจนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง มีการคิดค้นวิธีการสอนภาษาต่างประเทศขึ้นมาใช้หลายวิธีด้วยกันทั้งวิธีของชาวญี่ปุ่นเองคือ วิธีการสอนแบบเซโซกุ (Seisoku) และเฮ็นโซกุ (Hensoku) และวิธีการสอนที่นำเข้ามาใช้จากต่างประเทศ เช่น วิธีการสอนแบบไวยากรณ์และการแปล (Grammar-Translation) วิธีการสอนของ Gouin และวิธีการสอนแบบ Oral method เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการนำนวัตกรรมต่างๆเข้ามาใช้ในการเรียน การสอน เช่น มีการผลิตตำราเรียนและพจนานุกรม

3.3.1 วิธีการสอนภาษาต่างประเทศ

3.3.1.1 วิธีการสอนแบบเซโซกุ (Seisoku) และวิธีเฮ็นโซกุ (Hensoku)

ตั้งแต่เริ่มสมัยเมจิ วิธีการสอนภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษที่ได้รับความนิยมอยู่สองวิธีคือวิธีเซโซกุ (Seisoku) และวิธีเฮ็นโซกุ (Hensoku) การสอนแบบเซโซกุ หมายถึงการเรียนภาษาที่เน้นการออกเสียงที่ถูกต้องและการทำความเข้าใจความหมายประจำคำ ส่วนการสอนแบบเฮ็นโซกุนั้นเป็นการเรียนภาษาต่างประเทศที่เน้นการแปลความหมายโดยไม่คำนึงถึงการออกเสียงคำให้ถูกต้อง และการท่องจำกฎไวยากรณ์

ดร. นะอิโตะบิ (1896) กล่าวไว้ในงานเขียน Tokyo Sanseido ว่าการสอนแบบเซโซกุนั้นเปรียบได้กับการสอนแบบ Direct method ของอังกฤษซึ่งเป็นการสอนการอ่านคำให้ถูกต้องและเรียนรู้ความหมายโดยไม่มีการแปลมาเป็นภาษาญี่ปุ่น วิธีนี้บางคนก็เรียกว่าวิธีของอังกฤษ บางคนก็เรียกว่า Berlitz ส่วนวิธีเฮ็นโซกุนั้น ดร. นะอิโตะบิมีความเห็นส่วนตัวว่าจะสามารถทำให้นักเรียนเข้าใจภาษาได้ดีกว่าการท่องจำเหมือนนกแก้วโดยไม่คำนึงถึงความหมายอย่างเช่นวิธีแรก ฟุกุสะวะ ซุกิมิ เป็นผู้หนึ่งที่ใช้วิธีเฮ็นโซกุเช่นกันในการสอนนักเรียนในโรงเรียนเอกชน เคโอะจิคุ ซึ่งต่อมาคือมหาวิทยาลัยเคโอะ และนักเรียนที่จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยนี้ก็ออกมาสอนนักเรียนโดยใช้วิธีเฮ็นโซกุซึ่งเป็นวิธีเดียวกับที่ได้เรียนมา อย่างไรก็ตามครูบางคนก็หันกลับไปใช้วิธีเซโซกุเนื่องจากสอนง่ายกว่า

เซอิโตะ ฮิเดะซะบุโร (Saito Hidesaburo, 1866-1929) เป็นผู้หนึ่งที่มียบทบาทในการส่งเสริมการเรียนแบบเซโซกุเป็นอย่างมาก เขาได้เขียนตำราไวยากรณ์ไว้เป็นจำนวนมากและผลิตพจนานุกรมอีกหลายฉบับ ตำราไวยากรณ์ที่เด่นของเขามีอยู่สองเรื่องด้วยกันคือ Practical English Grammar ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 4 เล่ม (1898-1899)

และ Saito's Idiomatic English-Japanese Dictionary (1915) นักศึกษาญี่ปุ่นจำนวนมากในสมัยนั้นได้ใช้หนังสือเขาในการเรียนภาษาอังกฤษ จนชื่อของซะอิโตะกลายเป็นคำที่ใช้เรียกแทนคำว่า “ไวยากรณ์” (Grammar) อีกคำหนึ่งและตำรา Practical English Grammar ของเขาได้กลายเป็นพื้นฐานของการเรียนไวยากรณ์ในโรงเรียนสืบมาจนปัจจุบันซะอิโตะกล่าวว่า “วิธีการเรียนภาษาอังกฤษที่ดีที่สุดคือการหมั่นฝึกฝน เช่นเดียวกับการเรียนศาสตร์อื่นๆ แต่อย่างไรก็ตามจำต้องมีการแนะนำการฝึกฝนให้ถูกต้องด้วย หากฝึกแต่อย่างเดียวโดยขาดการแนะนำ ผู้เรียนคงใช้ภาษาอังกฤษได้แค่ในระดับพนักงานต้อนรับในโรงแรมเท่านั้น เราคงไม่อยากจะประเทศเรามีแต่พนักงานต้อนรับในโรงแรมเป็นแน่” เขากล่าวต่อไปว่า “การอ่านก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้คนได้เรียนรู้ แต่การอ่านอย่างเดียวก็ไม่สามารถช่วยให้คนใช้ภาษาได้ดี เพราะอย่างที่เห็นอยู่ทั่วไปคนมักอ่านภาษาชั้นสูงและนำมาพูดกันเหมือนนกแก้วนกขุนทอง อย่างไรก็ตามการเรียนภาษาต้องอาศัยหลักและระบบ เช่นเดียวกับการเรียนวิทยาศาสตร์” ซะอิโตะจึงให้ความสำคัญกับการเรียนคำศัพท์ (lexicon) และไวยากรณ์ (Grammar) ควบคู่ไปด้วย เพราะเขาเชื่อว่าสองอย่างนี้จะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้อาษาต่างประเทศได้ดียิ่งขึ้น ซะอิโตะ จึงได้ก่อตั้งโรงเรียนภาษาอังกฤษแบบซะอิโตะขึ้นชื่อซะอิโตะ เอโกะ กักโกะ (Seisoku Eigo Gakko) ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกันกับวิธีการสอนแบบ Direct Method

3.3.1.2 วิธีการสอนแบบไวยากรณ์และการแปล (Grammar-Translation)

นอกจากวิธีการสอนแบบซะอิโตะ (Seisoku) และเฮ็นโซกุ (Hensoku) ซึ่งคิดค้นโดยชาวญี่ปุ่นเองแล้ว ยังมีวิธีการสอนภาษาต่างประเทศที่ญี่ปุ่นรับเข้ามาอีกด้วย จากงานวิจัยของ เคอิจิ อิโตะ (Keiji Ito) ในปี ค.ศ. 1974 ซึ่งมุ่งศึกษาวิธีการสอนภาษาอังกฤษที่มีการนำเข้ามาทดลองใช้ในญี่ปุ่นตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1808 วิธีการสอนที่นำเข้ามาจากต่างประเทศวิธีแรกที่ควรกล่าวถึง คือ วิธีการสอนแบบไวยากรณ์และการแปล (Grammar-Translation) ซึ่งจะคล้ายกับวิธีการสอนแบบเฮ็นโซกุ การสอนแบบการสอนไวยากรณ์และการแปล (Grammar-Translation) ที่นำเข้ามาใช้ในญี่ปุ่นจะต่างจากที่อื่น กล่าวคือ ชาวญี่ปุ่นใช้วิธีแปลโดยพยัญชนะไม่ได้แปลโดยอรรถ

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าคำภาษาอังกฤษจะถูกแปลเป็นคำภาษาญี่ปุ่นกำกับไว้ได้คำภาษาอังกฤษด้านบนมีอักษรคะตะกะนะกำกับไว้เพื่อแสดงเสียงอ่านของคำในภาษาอังกฤษ และด้านล่างสุดมีตัวอักษรคันจิในวงเล็บกำกับไว้เพื่อบอกลำดับที่ของการแปลคำศัพท์ภาษาอังกฤษในรายการอ้างอิง

เสียงทับของคำ	→	STORY OF THE BEES-Continued.
คำแปล	→	はなし (三) の (二) はち (一) つづき (四)
ลำดับที่ในรายการอ้างอิง	→	“Look, papa, here is one on my arm,” said Frank, “and one on my hat, too.”
		みよ (一) ち (二) さん (三) こ (八) ち (七) ち (六) ち (五) ち (四) ち (三) ち (二) ち (一)
		ち (一) ち (二) ち (三) ち (四) ち (五) ち (六) ち (七) ち (八) ち (九) ち (十) ち (十一) ち (十二) ち (十三) ち (十四) ち (十五)

วิธีการสอนแบบไวยากรณ์และการแปลนี้ถือได้ว่าเป็นวิธีการที่สามารถเชื่อมความแตกต่างระหว่างโครงสร้างของภาษาญี่ปุ่นและภาษาอังกฤษได้อย่างดี โดยมีพื้นฐานจากความเชื่อที่ว่าหากผู้เรียนสามารถใช้หลักไวยากรณ์เป็นเครื่องมือในการแปลความหมายจากภาษาอังกฤษมาเป็นภาษาของตนเองคือภาษาญี่ปุ่นได้ ผู้เรียนจะสามารถ

อ่านและเขียนภาษาอังกฤษได้ดี นอกจากนี้หากวัตถุประสงค์หลักในการเรียนภาษาอังกฤษเป็นไปเพื่อรับเอาความคิดของชาวต่างชาติเข้ามาประยุกต์ใช้แล้ว การเรียนวิธีนี้ก็เหมาะสมเพราะไม่ได้เน้นให้ความสำคัญกับการฟังและการพูดแต่อย่างใด ผู้เชี่ยวชาญจำนวนมากจึงพยายามพัฒนาการสอนวิธีนี้ให้ใช้กันอย่างที่แพร่หลาย เพราะสอดคล้องกับความถนัดของครูผู้สอนและลักษณะข้อสอบภาษาอังกฤษที่ใช้ในการสอบเข้ามหาวิทยาลัยและสถาบันต่างๆ วิธีการสอนแบบไวยากรณ์และการแปล (Grammar-Translation) จึงยังได้รับความนิยมนำไปใช้สอนกันอย่างแพร่หลาย ในขณะที่ตัวนักการศึกษาภาษาต่างประเทศหลายคนออกมาโต้แย้งถึงข้อจำกัดของการสอนแบบไวยากรณ์และการแปลว่าทำให้ผู้เรียนไม่สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงมีผู้พยายามนำวิธีการสอนอื่นๆ เข้ามาเสนอ ซึ่งในช่วงระหว่างสมัยเมจิจนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง (1868-1945) นี้มีวิธีการสอนที่ได้รับความนิยมอยู่อีกสองวิธีคือวิธีการสอนแบบกูแอง (Gouin) และ วิธีการสอนแบบ Oral Method

3.3.1.3 วิธีการสอนของกูแอง (Gouin)

ฟรังซัวร์ กูแอง (François Gouin) เป็นครูสอนภาษาละตินจากประเทศฝรั่งเศสในช่วงศตวรรษที่ 19 ที่พยายามทดลองเรียนภาษาเยอรมันโดยใช้วิธีการต่างๆ จนในที่สุดเขาค้นพบวิธีการเรียนภาษาแบบเด็กเล็ก (Child language acquisition) โดยให้ชื่อว่า Series method ซึ่งเป็นการเรียนจากการสนทนาโดยตรง ไม่มีการแปลความหมายเป็นภาษาแม่ ไม่เน้นการวิเคราะห์หลักไวยากรณ์ หรือท่องจำคำศัพท์แต่อย่างใด กูแองไม่ได้เป็นผู้เผยแพร่วิธีการสอนของตนมากนัก หากแต่เพื่อนของเขาชื่อ ชาร์ลส เบร์ลิซ (Charles Berlitz) ผู้ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจให้นำวิธีนี้ไปสอนและให้ชื่อว่าวิธีการสอนแบบตรง (Direct method) จนได้รับความนิยมมากในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 อย่างไรก็ตามวิธีการสอนแบบกูแอง ถูกนำเข้ามาในญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1894 โดย คันดะ นะฮิบุ (Kanda Naibu, 1857) ซึ่งจบการศึกษาจากประเทศสหรัฐอเมริกา และกลับมาประเทศญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1879 เขาใช้ภาษาอังกฤษสอนวิชาทางด้านภูมิศาสตร์ในหลักสูตรเตรียมเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยโตเกียว เนื่องจากขณะนั้นนิยมใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการสอนวิชาต่างๆ หลังจากนั้นเขาได้มีโอกาสเดินทางไปศึกษาต่อในประเทศเยอรมนีทางด้านการสอนภาษาอังกฤษ เมื่อกลับมาเขาได้เขียนตำราการสอนภาษาอังกฤษและตำราไวยากรณ์อังกฤษเป็นจำนวนมาก จนได้กลายเป็นบุคคลสำคัญในการสอนภาษาอังกฤษในประเทศญี่ปุ่นในขณะนั้น

ในปี ค.ศ. 1894 โนบุจังโฮเวิร์ด สวอน (Howard Swan) มาสอนในโรงเรียนพาณิชย์การโตเกียว (the Tokyo Higher Commercial School) สวอนเป็นนักแปลคนหนึ่งที่เคยแปล The Art of Teaching and Studying Languages ที่เขียนโดยฟรังซัวร์ กูแอง (François Gouin, 1880) เมื่อสวอนได้รับเชิญมาสอนในญี่ปุ่น เขาได้นำเอาวิธีการสอนแบบกูแอง (Gouin) เข้ามาใช้ ซึ่งมีแนวทางคือ เน้นสอนการสนทนาภาษาต่างประเทศให้มากที่สุดตั้งแต่เริ่มแรก พยายามใช้การแปลเป็นภาษาแม่ให้น้อยที่สุด และใช้ภาพเป็นสื่อในการสอน นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มการสอนวิธีวัดความเป็นอยู่ ประเพณี ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวรรณกรรมของต่างชาติให้มากขึ้น ต่อมามีคนนำวิธีการสอนที่มีลักษณะคล้ายกับวิธีการสอนแบบกูแองเข้ามาได้แก่ วิธีการสอนแบบ Direct method ของ Berlitz และ Oral method ของแฮโรลด์ อี พาล์มเมอร์ (Harold E. Palmer) เข้ามาและได้รับความนิยมมาก

3.3.1.4 วิธีการสอนแบบ Oral Methods

วิธีการสอนแบบ Oral Method มีลักษณะคล้ายกันกับวิธีของกูแอง (Gouin) และวิธีแบบ Direct Method คือ มุ่งเน้นการสอนทักษะการฟัง-พูดภาษาต่างประเทศมากกว่าการอ่าน-เขียน และไม่มีการสอนกฎไวยากรณ์

โดยตรงแต่จะให้เรียนรู้ไวยากรณ์จากกิจกรรมการเรียน อย่างไรก็ตามวิธีการสอนแบบ Oral method มีความคล้ายคลึงกันกับวิธีของครูเองมากกว่าวิธีแบบ Direct method กล่าวคือ วิธีการสอนแบบ Oral method และวิธีการสอนแบบครูเองจะยอมให้มีการแปลเป็นภาษาแม่ได้แต่ให้ใช้น้อยที่สุด ในขณะที่วิธีแบบ Direct method ห้ามไม่ให้ใช้ภาษาแม่เลย ส่วนในเรื่องของรูปแบบภาษาและความหมายนั้นวิธีการสอนแบบ Oral method และวิธีการสอนของครูเองเน้นให้มีการสอนทั้งไวยากรณ์ของภาษาควบคู่กันไปกับความหมาย ส่วนวิธีแบบ Direct method จะเน้นความหมายในการสื่อสารโดยไม่เน้นการสอนไวยากรณ์เลย แต่สิ่งหนึ่งที่วิธีการสอนแบบ Oral method แตกต่างจากวิธีการสอนของครูเองและวิธีการสอนแบบ Direct method คือการวางแผนทางการสอนโดยยึดเอาไวยากรณ์ของภาษาเป็นหลัก ส่วนวิธีการสอนของครูเองและวิธีการสอนแบบ Direct method จะวางแผนทางการสอนโดยยึดสถานการณ์การใช้ภาษา

วิธีการสอนแบบ Oral method นี้เป็นวิธีที่ได้รับความนิยมมากในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง เริ่มจากในปี ค.ศ. 1923 ที่มีการก่อตั้งสถาบันวิจัยการสอนภาษาอังกฤษ (The Institute for Research in English Teaching) หรือที่ชาวญี่ปุ่นเรียกว่าโกเกง (Goken) และญี่ปุ่นได้เชิญ แฮโรลด์ อี พาล์มเมอร์ (Harold E. Palmer) มาเป็นประธานของสถาบัน พาล์มเมอร์เป็นนักภาษาศาสตร์ชาวอังกฤษผู้ให้กำเนิดวิธีการสอนแบบ Oral method ทางสถาบันได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนโดยวิธี Oral method ตามท้องถิ่นหลายแห่งในญี่ปุ่น เพื่อให้วิธีการสอนของพาล์มเมอร์ได้รับความนิยมมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการสอนแบบ Oral method ได้รับความนิยมในโรงเรียนที่มีครูชาวต่างชาติเท่านั้น เนื่องจากมีข้อจำกัดคือ ครูผู้สอนต้องมีความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี ประกอบกับการที่ประเทศญี่ปุ่นต้องเผชิญกับความตึงเครียดในช่วงที่กำลังจะเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่สองทำให้การเรียนการสอนภาษาอังกฤษ พร้อมทั้งวิธีการสอนแบบ Oral method ยังไม่แพร่หลายมากนัก

3.3.2 นวัตกรรมสำหรับการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ: การผลิตพจนานุกรมและตำราเรียน

นอกจากวิธีการสอนที่หลากหลายแล้ว ญี่ปุ่นยังพยายามผลิตสื่อการสอนภาษาต่างประเทศของตนเองออกมาเพื่อสนับสนุนวิธีการสอนและการเรียนภาษาต่างประเทศ เช่นการผลิตพจนานุกรมและตำราเรียนจำนวนมาก

หลังจากที่ พจนานุกรมฉบับแรก A Pocket Dictionary of English-Japanese Language ได้ออกตีพิมพ์เผยแพร่ ในปี ค.ศ. 1862 และเป็นที่ยอมรับว่าจำเป็นมากสำหรับนักเรียนชาวญี่ปุ่นที่เรียนภาษาอังกฤษ ในปี ค.ศ. 1896 ญี่ปุ่นมีการตีพิมพ์พจนานุกรมญี่ปุ่น-อังกฤษฉบับแรกคือ An Unabridged Japanese-English Dictionary โดยได้รับความช่วยเหลือจาก นายเจมส์ เคอร์ติส เฮปเบิร์น (James Curtis Hepburn) ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกที่เข้ามาสมัยที่ญี่ปุ่นเริ่มเปิดประเทศ เขาจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยพรินซ์ตัน (Princeton University) และศึกษาต่อทางด้านการศึกษาที่มหาวิทยาลัยเพนซิลเวเนีย (University of Pennsylvania) พจนานุกรม An Unabridged Japanese-English Dictionary (1896) ฉบับนี้มีอิทธิพลต่อการผลิตพจนานุกรมญี่ปุ่น-อังกฤษในสมัยต่อมาเป็นอย่างมาก

นอกจากการผลิตพจนานุกรมทั้งอังกฤษ-ญี่ปุ่น และญี่ปุ่น-อังกฤษแล้ว ยังมีการผลิตตำราไวยากรณ์ที่สำคัญอีกสองเล่มคือ First Book in English Grammar โดย จี พี แควกเคนบอส (G.P. Quackenbos, 1882) ที่มหาวิทยาลัยโคโลราโดใช้ และ Primary Grammar of the English Language โดย ที เอส พินนีโอ (T.S. Pinneo, 1869) ที่โรงเรียนเคโอจิคุ (มหาวิทยาลัยเคโอในปัจจุบัน) ซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชนที่สอนภาษาดัตช์นำไปใช้

ในช่วงปี ค.ศ. 1920 ซึ่งเป็นยุคที่ญี่ปุ่นเริ่มเห็นความสำคัญของการแปล จึงมีการอนุญาตให้เผยแพร่หนังสือตะวันตกและหนังสือแปลภาษาจีนได้โดยเสรี นับแต่นั้นมาจึงได้มีการแปลหนังสือวิชาการตะวันตกอย่าง

แพร่หลาย วิชาที่เป็นที่นิยมมากคือ วิทยาศาสตร์ แพทย์ ฟิสิกส์ เคมี ดาราศาสตร์ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ได้ทำให้ชาวญี่ปุ่นเริ่มสนใจการศึกษาศาสตร์ เคนเรียว และเทคนิคทางการทหาร ทำให้ญี่ปุ่นได้ศึกษาวิชาการที่ก้าวหน้าและการทหารเพื่อป้องกันประเทศ

เป็นที่น่าเสียดายที่การพัฒนาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศเหล่านี้ต้องชะลอลงเมื่อประเทศญี่ปุ่นเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นเข้าสู่ความมิดมนรวมทั้งการสอนภาษาต่างประเทศที่เคยเฟื่องฟูจากการปฏิรูปการศึกษาและการศึกษาคะวันตัก ภาวะสงครามในญี่ปุ่นยังส่งผลกระทบยาวในการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในยุคต่อมา ซึ่งจะขอกกล่าวในตอนต่อไป

4 การสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่นในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (1945) ถึงปลายศตวรรษที่ 20

4.1 สภาพทั่วไปของประเทศญี่ปุ่น

ระยะเวลาในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นระยะที่สำคัญอีกระยะหนึ่งของประเทศญี่ปุ่น เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นต้องตกอยู่ภายใต้การยึดครองของกองบัญชาการสูงสุดฝ่ายพันธมิตร โดยมีประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำถึง 7 ปี นับเป็นครั้งแรกและครั้งเดียวในประวัติศาสตร์ที่ประเทศญี่ปุ่นตกอยู่ภายใต้การยึดครองของต่างชาติ ในช่วงเวลานี้ประเทศสหรัฐอเมริกาได้เปลี่ยนแปลงประเทศญี่ปุ่นในทุกด้าน ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยการนำรูปแบบและสถาบันต่างๆของประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้ในประเทศญี่ปุ่น ด้วยจุดมุ่งหมายที่จะทำให้ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่สงบ มีการปกครองแบบประชาธิปไตย และเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาเพื่อสกัดกั้นลัทธิคอมมิวนิสต์ในทวีปเอเชีย

ตลอดระยะเวลาดังกล่าวนี้อเมริกาได้ลิดรอนปัจจัยต่างๆ ที่เคยเป็นปัจจัยทำให้ประเทศญี่ปุ่นสามารถรุกรานประเทศอื่นๆในสงครามโลกครั้งที่สองได้ เช่น ยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับเมจิ และประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1946 ยกเลิกศาสนาชินโต (Shinto) ที่เคยเป็นศาสนาประจำชาติ ยกเลิกสะอิบะทซุ (Zaibatsu) ซึ่งเป็นการรวมอำนาจทางเศรษฐกิจ และอีกทั้งยังยกเลิกระบบการศึกษาที่ใช้ในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2

4.2 ระบบการศึกษาของญี่ปุ่นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (1945) ถึงปลายศตวรรษที่ 20

ด้วยเหตุที่ประเทศญี่ปุ่นเป็นฝ่ายพ่ายแพ้แก่มหาอำนาจสหรัฐอเมริกาในสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศญี่ปุ่นจึงต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่ประเทศสหรัฐอเมริกาคำหนด ซึ่งรวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในระบบการศึกษา และปรัชญาการศึกษาของญี่ปุ่น โดยได้ยกเลิกพระราชกำหนดของจักรพรรดิเกี่ยวกับการศึกษา ยกเลิก “อุดมคติความรักชาติอย่างรุนแรงและการทหาร” และหันมาสร้างจิตสำนึกทางประชาธิปไตยให้แก่พลเรือน ในเดือนมีนาคมปี ค.ศ. 1947 รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประกาศให้ใช้กฎหมายพื้นฐานทางการศึกษา (Fundamental Law of Education) และกฎหมายการศึกษาในสถานศึกษา (School Education Law) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างความเท่าเทียมกันทางการศึกษาให้กับพลเมือง ทั้งนี้รัฐบาลได้เปลี่ยนระบบการศึกษาใหม่ตามระบบการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา และกำหนดการศึกษาภาคบังคับ (Compulsory Education) เพิ่มจากหกปีเป็นเก้าปี

ระบบการศึกษาใหม่นี้ได้เปลี่ยนแปลงจำนวนปีการศึกษาในแต่ละระดับชั้นโดยเปลี่ยนจากแบบ 6-5-3-3 คือ เรียนระดับประถมศึกษา 6 ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 5 ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี และระดับมหาวิทยาลัย 3 ปี ซึ่งใช้ในสมัยเมจิ เป็นการศึกษาแบบ 6-3-3-4 คือ เรียนระดับประถมศึกษา 6 ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี และระดับมหาวิทยาลัย 4 ปี (ตาราง 6) และได้กำหนดการศึกษากภาคบังคับไว้เก้าปี คือหกปีในระดับประถมศึกษา และอีกสามปีในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระบบการศึกษานี้เป็นระบบที่ประเทศญี่ปุ่นใช้มาจนถึงสมัยปัจจุบัน

ระดับการศึกษา	จำนวนปีการศึกษา	อายุผู้เรียน
ระดับประถมศึกษา	6	6-11 (บังคับ)
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	3	12-14 (บังคับ)
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	3	15-17
ระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย	4	18-21

ตารางที่ 6 ระบบการศึกษาในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

เนื่องจากการจัดระบบการศึกษาแบบใหม่นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเท่าเทียมกันทางการศึกษา จึงมีการจัดตั้งโรงเรียนรูปแบบต่างๆเพื่อรองรับความต้องการนอกเหนือจากการศึกษาในระบบ 6-3-3-4 โดยหากดูจากภาพประกอบ 1 จะพบว่าพื้นที่ขาวจะแสดงการศึกษากภาคบังคับที่ญี่ปุ่นขยายเพิ่มเป็นเก้าปี และพื้นที่สีเทาจะแสดงถึงการเรียนการสอนเพิ่มเติมตามความต้องการของผู้เรียน

ถ้อยแถลงที่เหลื่อมล้ำบนสุดแสดงการแบ่งระดับการศึกษาออกเป็นระดับก่อนเข้าเรียน (Pre-school education) ระดับประถมศึกษา (Elementary school) ระดับมัธยมศึกษา (Secondary school) และการศึกษาในระดับสูง (Higher education) ถ้อยแถลงที่เหลื่อมถัดลงมาแสดงหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาในแต่ละระดับชั้นโดยระดับชั้นมัธยมศึกษานั้นแบ่งออกเป็นสองส่วนคือระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งเป็นการศึกษากภาคบังคับและระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนี้ไม่ได้เป็นการศึกษากภาคบังคับ ในปี ค.ศ. 1998 ซึ่งเป็นช่วงปลายศตวรรษที่ 20 มีการปรับเปลี่ยนข้อกำหนดในกฎหมายการศึกษาในสถานศึกษา (School Education Law) และกำหนดให้เนื้อหาของหลักสูตรในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายมีความต่อเนื่องกัน แต่ยังคงกำหนดให้การศึกษากภาคบังคับครอบคลุมระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นเท่านั้น

จะเห็นได้ว่าในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองมีการวางโครงสร้างการศึกษาไว้อย่างชัดเจน เริ่มตั้งแต่การศึกษาในระดับอนุบาลซึ่งไม่จัดอยู่ในการศึกษากภาคบังคับ แต่จะเป็นการศึกษาเบื้องต้นก่อนเข้าเรียนสำหรับเด็กอายุประมาณ 3-6 ปี เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าการศึกษากภาคบังคับซึ่งเป็นเวลาเก้าปี ระหว่างอายุ 6-15 ปี จากนั้นผู้เรียนสามารถเลือกที่จะศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งจะประกอบไปด้วยการเรียนแบบเต็มเวลาสำหรับนักเรียนภาคปกติซึ่งใช้เวลาสามปีเต็มระหว่างอายุ 15-18 ปี หรือแบบไม่เต็มเวลา (Part-time) สำหรับคนทำงานซึ่งอาจต้องใช้เวลามากกว่าสามปี หรือแบบเรียนทางไกล (Correspondence) ที่เริ่มมีการกำหนดหลักสูตรขึ้นในปี ค.ศ. 1961 นอกจากนี้ยังมีการก่อตั้งสถาบันเทคโนโลยี (College of technology) ขึ้นในปี ค.ศ. 1962 สำหรับผู้จบการศึกษาระดับมัธยมต้นเข้าศึกษาในหลักสูตร 5 ปี สำหรับผู้เรียนที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งคาดว่าจะมีอายุ

ระหว่าง 19-24 ปี มีทางเลือกศึกษาต่อได้ในระดับมหาวิทยาลัยทั้งแบบเต็มเวลาและแบบทางไกล หรือระดับวิทยาลัย (Junior college) ที่เริ่มมีการนำร่องในปี ค.ศ. 1950 และนำเข้าสู่ระบบใช้จริงในปี ค.ศ. 1964 นอกจากนี้ยังมี วิทยาลัยเฉพาะทาง และโรงเรียนอาชีวะอีกจำนวนมากที่เปิดหลักสูตรวิชาเฉพาะสำหรับผลิตผู้ชำนาญในสาขาต่างๆ อีกด้วย

เนื่องจากหลักสูตรการศึกษาในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองนี้มุ่งเน้นให้มีความเท่าเทียมกันทางด้านการศึกษา จึงมีการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่พิการหรือทุพพลภาพ ซึ่งสามารถเข้าศึกษาในโรงเรียนสำหรับคนพิการ เช่น โรงเรียนคนตาบอด หูหนวก เป็นต้น หรืออาจเข้าศึกษาในโรงเรียนประถม และมัธยมต้น ในห้องเรียนพิเศษที่จัดไว้ หรือหากเข้าเรียนในห้องเรียนตามปกติ จะมีห้องคั่นคว้าพิเศษจัดไว้ให้ ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับประเภทของความพิการ

เห็นได้ว่ากระทรวงศึกษาธิการได้วางหลักสูตรเพื่อกำหนดให้ประชากรได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงเป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 9 ปี และส่งเสริมให้มีการขยายการศึกษาสำหรับผู้สนใจ มีโอกาสและมีความสามารถในการศึกษาไปจนถึงอายุประมาณ 24 ปี (ดูภาพประกอบ 1)

จากบทความของมะห์ซุยะมะ (1978) พบว่าในปี ค.ศ. 1960 ญี่ปุ่นได้กลายเป็นหนึ่งในประเทศมหาอำนาจ ซึ่งได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา สหภาพรัสเซีย และญี่ปุ่น ที่มีผู้เข้ารับการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยเกินร้อยละ 10 จากประชากรในวัยเดียวกันคือช่วงอายุระหว่าง 18-21 ปี นอกจากนี้ยังพบว่าทั้งสามชาตินี้ให้ความสำคัญกับการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมเป็นอันดับแรกเหมือนกัน แสดงให้เห็นความสัมฤทธิ์ผลในการพัฒนาการศึกษาในประเทศญี่ปุ่นในด้านการขยายโอกาสทางการศึกษาโดยส่วนหนึ่งมีปัจจัยมาจากนโยบายการพัฒนาประเทศของญี่ปุ่นในอดีต

การพัฒนาดังกล่าวต้องเผชิญกับอุปสรรคมากพอควร โดยมีปัจจัยหลักคือชาวญี่ปุ่นเอง แม้ชาวญี่ปุ่นจำนวนมากจะได้มีโอกาสเรียนภาษาต่างประเทศมาตั้งแต่สมัยเมจิ แต่ประชากรชาวญี่ปุ่นประมาณ 110,000,000 คน ยังคงใช้ภาษาญี่ปุ่นเพียงภาษาเดียวเท่านั้นในการติดต่อสื่อสาร ไม่มีชาวญี่ปุ่นในท้องถิ่นใดที่ใช้ภาษาอื่นแทนหรือควบคู่ไปกับภาษาญี่ปุ่นซึ่งเป็นภาษาแม่ ดังนั้นในการเรียนการสอนทุกระดับชั้น ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัย ภาษาญี่ปุ่นจึงเป็นสื่อกลาง ทำให้การพัฒนาทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารเป็นไปได้ยาก

อย่างไรก็ตาม ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองนี้ อิทธิพลจากนโยบายของรัฐบาลและความต้องการส่วนบุคคลทำให้ชาวญี่ปุ่นกลับมาให้ความสนใจต่อการเรียนวิชาภาษาต่างประเทศหลายภาษา เช่น ภาษาอังกฤษ เยอรมัน และฝรั่งเศส ซึ่งมีการเรียนการสอนกันอย่างแพร่หลายในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงระดับมหาวิทยาลัย รวมไปถึงสถานศึกษานอกระบบต่างๆ สื่อวิทยุ และโทรทัศน์ก็มีการสอนภาษาต่างประเทศอย่างแพร่หลาย ซึ่งในระยะหลังได้มีการสอนภาษาต่างประเทศอื่นๆ เช่น จีน สเปน รัสเซีย ด้วย แต่วิชาภาษาอังกฤษยังคงเป็นภาษาที่ญี่ปุ่นให้ความสำคัญมากที่สุดทั้งในการศึกษาในและนอกระบบ จะเห็นได้จากหลักสูตรที่ปรับปรุงในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองในเดือนมีนาคมปี ค.ศ. 1947 ที่รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประกาศใช้กฎหมายพื้นฐานทางการศึกษา (Fundamental Law of Education) และกฎหมายการศึกษาในสถานศึกษา (School Education Law) แม้ว่าวิชาภาษาต่างประเทศจะถูกบรรจุในหลักสูตรเป็นเพียงวิชาเลือกในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย แต่เกือบทุกโรงเรียนมีการจัดการสอนวิชาภาษาต่างประเทศ และโรงเรียนส่วนใหญ่เลือกภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่ต้องสอนเป็นอันดับหนึ่ง

และเมื่อครั้งที่ญี่ปุ่นปรับเปลี่ยนข้อกำหนดในกฎหมายการศึกษาในสถานศึกษา (School Education Law) ในปี ค.ศ. 1998 ที่กำหนดให้เนื้อหาของหลักสูตรในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายมีความต่อเนื่องกัน วิชาภาษาต่างประเทศได้ถูกกำหนดให้เป็นวิชาบังคับในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายด้วย ในปี ค.ศ. 1999

เนื่องจากการปรับเปลี่ยนข้อกำหนดในปี ค.ศ. 1998 นี้อยู่ในช่วงต่อระหว่างปลายศตวรรษที่ 20 และต้นศตวรรษที่ 21 พอดี ความเคลื่อนไหวในการปฏิรูปวิชาภาษาต่างประเทศจึงปรากฏชัดในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่ตามมาจะนำไปกล่าวไว้ในตอนต่อไป ในตอนนี้ผู้วิจัยจึงขอยกกล่าวถึงนโยบายและสภาพการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในช่วงก่อนการปฏิรูปการศึกษาปี ค.ศ. 1998 โดยสำหรับนโยบายจะอภิปรายแยกเป็นระดับต่างๆ ตั้งแต่ในโรงเรียนจนถึงมหาวิทยาลัย ดังนี้

4.3.1 นโยบายเรื่องการสอนภาษาต่างประเทศในระดับต่างๆ ในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย

4.3.1.1 ระดับประถมศึกษา

ญี่ปุ่นยังคงกำหนดให้ระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับ แต่วิชาภาษาต่างประเทศไม่ได้เป็นวิชาบังคับ อย่างไรก็ตามมีโรงเรียนในสังกัดมหาวิทยาลัย โรงเรียนเอกชน หรือโรงเรียนสอนศาสนาบางโรงเรียนในเมือง ที่มีการสอนภาษาอังกฤษให้แก่นักเรียนในระดับประถมปลายคือในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยสอนประมาณ 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

4.3.1.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับนี้ วิชาภาษาต่างประเทศได้รับการบรรจุไว้ในหลักสูตรเป็นเพียงวิชาเลือก แม้จะไม่ได้ระบุให้เป็นวิชาบังคับ และไม่จำเป็นต้องเลือกเรียนภาษาอังกฤษเท่านั้น แต่โรงเรียนเกือบทุกแห่งหรือประมาณร้อยละ 99 มีนโยบายให้เรียนภาษาอังกฤษเป็นเวลาถึงสี่ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เทียบเท่ากับวิชาบังคับที่หลักสูตรกำหนดไว้ ดังนั้นการบรรจุวิชาภาษาอังกฤษไว้ในหลักสูตรและการให้ชั่วโมงเรียนมากนั้นทำให้วิชาภาษาอังกฤษเปรียบเสมือนวิชาบังคับวิชาหนึ่ง เพราะชาวญี่ปุ่นเห็นว่าภาษาอังกฤษจะเป็นประโยชน์ในอนาคต กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายไว้ในปี ค.ศ. 1951 ดังนี้

“เพื่อพัฒนาความรู้พื้นฐานทางด้านภาษาอังกฤษ โดยเน้นทักษะทางการพูด และการฟัง รวมทั้งการเรียนรู้หลักไวยากรณ์ผ่านทางกระบวนการสื่อสาร โดยการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน และเพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจ และสร้างทัศนคติที่ดีต่อประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษ โดยมุ่งศึกษาจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ธรรมเนียม และประเพณีของคนในชาตินั้นๆ”

จุดมุ่งหมายของการสอนภาษาอังกฤษ มีสองประการ คือ (1) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพูดและเขียนเป็นภาษาอังกฤษได้ (2) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจวัฒนธรรมและภูมิหลังทางสังคมของประเทศที่พูดภาษาอังกฤษ จากกำหนดของกระทรวง จะเห็นได้ว่าลักษณะของการเรียนภาษาอังกฤษเน้นการเสริมสร้างทักษะทางภาษาทั้ง 4 ทักษะ และให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความเข้าใจวัฒนธรรมและภูมิหลังทางสังคมของประเทศที่พูดภาษาต่างประเทศ

โครงสร้างหลักสูตร

แบ่งเป็น 3 ชั้นปี ได้แก่ ชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 ในแต่ละชั้นปีจะมีวัตถุประสงค์ และเนื้อหาที่สอดคล้องเนื่องกันตามระดับชั้น

วัตถุประสงค์

ชั้นปีที่ 1 วัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ นักเรียนสามารถใช้ภาษาอังกฤษระดับต้นในเรื่องใกล้ตัวได้ รวมทั้งปลูกฝังให้มีความเคยชินและสนใจในทักษะทั้ง 4 ได้แก่ ทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน และทักษะการเขียน เนื้อหาของแต่ละทักษะจะเน้นภาษาในระดับคำ วลี และประโยค ในด้านการอ่านนั้น เน้นการอ่านออกเสียงที่ถูกต้อง รวมทั้งสามารถสื่อสารโดยการพูดและเขียนประโยคง่ายๆ ได้อย่างถูกต้อง

ชั้นปีที่ 2 ใช้วัตถุประสงค์และเนื้อหาหลักเดียวกับชั้นปีที่ 1 โดยเน้นความสามารถในการจับใจความและเข้าใจเจตนาของผู้พูด และถ่ายทอดแสดงความคิดเห็นของตนเองได้เพิ่มขึ้น

ชั้นปีที่ 3 ใช้วัตถุประสงค์และเนื้อหาหลักเดียวกับชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 โดยเน้นให้เกิดความชำนาญในทั้ง 4 ทักษะ และมีความกระตือรือร้นในการเรียนภาษาอังกฤษ ในด้านเนื้อหาเน้นความสามารถในการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนจับข้อความสังเขปและประเด็นสำคัญของเนื้อหาได้

เนื้อหา

หลักสูตรนอกจากวางวัตถุประสงค์ของระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแล้ว ยังมีการกำหนดเนื้อหาทางด้านไวยากรณ์ภาษาอังกฤษทั้ง 3 ชั้นปี ไว้รวมๆ โดยไม่ได้ระบุเนื้อหาแยกตามระดับชั้น หรือจัดระดับความยากง่ายของไวยากรณ์แต่ละหัวข้อไว้ตามชั้นปี เนื้อหาที่กำหนดจะมีตั้งแต่ในเรื่องของการออกเสียง เช่น การสอนการออกเสียงภาษาอังกฤษ ในระดับอักษร คำ และประโยค จากนั้นจะสอนรูปแบบประโยค เช่น ประโยคบอกเล่า ปฏิเสธ คำถาม และคำสั่ง เป็นต้น และโครงสร้างของประโยค 5 แบบดังนี้

1. ประธาน+กริยา
2. ประธาน+กริยา+ส่วนเติมเต็ม
3. ประธาน+กริยา+กรรม
4. ประธาน+กริยา+กรรมตรง+กรรมรอง
5. ประธาน+กริยา+กรรม+ส่วนเติมเต็ม

นอกจากนี้ยังมีการสอนโครงสร้างประโยคอื่นๆ เช่น There is, There are, It + be, ประธาน ask หรือ tell กรรม to do something รวมทั้งมีการสอนหน้าที่ของคำชนิดต่างๆ เช่น คำนาม สรรพนาม กริยา คุณศัพท์ วิเศษณ์ บุพบท เป็นต้น กาลของกริยา การเปรียบเทียบ และการใช้เครื่องหมายวรรคตอน นอกจากนี้มีการกำหนดคำศัพท์ที่ให้สอนรวมประมาณ 1000 คำ

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว กรอบเนื้อหาที่จะสอนใน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทั้ง 3 ชั้นปีไม่ระบุว่า จะสอนเนื้อหาใดในปีใด ผู้สอนจะเป็นผู้พิจารณาว่าจะสอนเนื้อหาใดบ้างในแต่ละชั้นปีเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชั้นปีนั้นๆ นอกจากนี้ในชั้นปีที่ 3 หลักสูตรยังเปิดโอกาสให้ผู้สอนสามารถนำเนื้อหาพื้นฐานที่จำเป็นอื่นๆ ตามที่ผู้สอนเห็นสมควรมาสอนได้

4.3.1.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ไม่ได้จัดอยู่ในการศึกษาภาคบังคับ แต่จากบทความของ โมะริตะ (1976) พบว่านักเรียนที่เรียนจบในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแล้วเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในปี ค.ศ. 1955 มีถึงร้อยละ 51.5 ในปี ค.ศ. 1965 เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 70.6 ในปี ค.ศ. 1975 ร้อยละ 91.9 จนในปี ค.ศ. 1978 นักเรียนจำนวนกว่าร้อยละ 98 เรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และเช่นเดียวกันกับระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ภาษาอังกฤษไม่ได้เป็นวิชาบังคับแต่โรงเรียนส่วนใหญ่มีนโยบายกำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษไม่ต่ำกว่าหก ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งถือว่ามีความถี่ชั่วโมงเท่ากับวิชาบังคับในหลักสูตร (โมะริตะ 1976)

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของการสอนภาษาอังกฤษในระดับนี้ไม่ต่างจากในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในด้านเนื้อหา แตกต่างในระดับความยากง่าย ลักษณะการสอนในระดับนี้ยังเป็นการสอนแบบดั้งเดิมคือการสอนไวยากรณ์และการแปล (Grammar-Translation) เป็นหลัก

โครงสร้างหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษา

มีการกำหนดกรอบเนื้อหาที่จะสอนเช่นเดียวกับระดับมัธยมศึกษา แต่มีวัตถุประสงค์หลักในการปลูกฝังให้มีความกระตือรือร้นในการสื่อสาร มีการจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่มรายวิชา 3 กลุ่ม โดยให้รายวิชาพื้นฐานเป็นการสอนทบทวนเนื้อหาในระดับมัธยมศึกษา และฝึกฝนทักษะทั้ง 4 ทักษะ ได้แก่ การพูด การฟัง การอ่าน การเขียน จนชำนาญและสามารถใช้การได้ดีในวงศัความสัมพันธ์ตามระดับรายวิชา โดยทั่วไปโครงสร้างหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาในการสอนภาษาอังกฤษ 3 ปี จะประกอบด้วย 7 รายวิชา ตามกลุ่มรายวิชา 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มรายวิชาพื้นฐาน 2) กลุ่มรายวิชาการพูดและการสื่อสาร 3) กลุ่มรายวิชาการอ่าน และกลุ่มรายวิชาการเขียน ในแต่ละกลุ่มรายวิชา มีวัตถุประสงค์หลักคือการปลูกฝังให้มีความกระตือรือร้นในการสื่อสาร สำหรับรายละเอียดของแต่ละกลุ่มวิชาจะเป็นดังนี้

1) กลุ่มรายวิชาพื้นฐาน ประกอบด้วย 2 รายวิชา คือ

วิชาภาษาอังกฤษ 1 และวิชาภาษาอังกฤษ 2 ทั้ง 2 รายวิชา มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีความสามารถเข้าใจจุดประสงค์ของผู้พูดหรือผู้เขียน สามารถถ่ายทอดความคิดเห็นของตนเองได้ด้วยภาษาอังกฤษ ปลูกฝังให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการสื่อสาร ในทั้ง 4 ทักษะ ในทักษะการฟังเน้นการฟังจับใจความเนื้อหาโดยย่อและประเด็นสำคัญพร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นได้ ในทักษะการพูดเน้นการถามและตอบเกี่ยวกับเนื้อหาที่ได้ฟัง สามารถถ่ายทอดเนื้อหาโดยไม่มีใจความสำคัญขาดหาย ในทักษะการอ่านเน้นทั้งอ่านในใจ และออกเสียงประโยคและข้อความต่างๆ โดยคำนึงถึงประโยคและเนื้อหาของข้อความรวมทั้งอ่านจับใจความโดยย่อและประเด็นสำคัญด้วยความรวดเร็วให้มากที่สุด ส่วนในทักษะการเขียนเน้นเขียนประโยค ข้อความ เนื้อหาโดยย่อ และประเด็นสำคัญของเนื้อเรื่องที่ฟังตามที่ได้ฟังหรืออ่านได้

ส่วนในเรื่องเนื้อหานี้ให้เป็นเช่นเดียวกับชั้นมัธยมศึกษา แต่ให้เพิ่มคำศัพท์จากมัธยมศึกษาอีก 500 คำ ในวิชาภาษาอังกฤษ และวิชาภาษาอังกฤษ 2 ให้สอนคำศัพท์เพิ่มอีก 500 คำในส่วนการจัดการด้านการเรียนการสอนไม่เน้นหนักทักษะใดทักษะหนึ่งมากเกินไป แต่เน้นการสอนซ้ำจากชั้น ม.ต้น และฝึกจนสามารถใช้การได้ดี สอนให้ใช้พจนานุกรมและใช้สัญลักษณ์เสริมในเรื่องเสียงรวมทั้งใช้สื่อทัศนูปกรณ์ในการสอนให้สอดคล้องกับสถานการณ์และวัตถุประสงค์

2) กลุ่มรายวิชาการพูดและการสื่อสาร ประกอบด้วย 3 รายวิชา มีวัตถุประสงค์หลักในการปลูกฝังให้มีความกระตือรือร้นในการสื่อสาร โดยมีหัวข้อของแต่ละรายวิชา ดังนี้

การพูดและการสื่อสาร A มีวัตถุประสงค์หลักในการเสริมสร้างให้สามารถฟังและเข้าใจจุดประสงค์ของผู้สนทนาในสถานการณ์ต่างๆที่เป็นเรื่องใกล้ตัวในชีวิตประจำวัน สามารถพูดและถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาอังกฤษได้ ปลูกฝังให้มีความกระตือรือร้นในการสื่อสาร ในด้านเนื้อหา กิจกรรมด้านภาษาได้แก่ การฟังจับใจความเรื่องที่อ่านและพูดด้วยน้ำเสียงธรรมชาติ โดยสามารถถ่ายทอดแสดงความคิดเห็นด้วยสำนวนง่ายๆที่เหมาะสม เนื้อหาที่สอนและคำศัพท์เช่นเดียวกับกลุ่มรายวิชาพื้นฐานโดยเน้นสอนตามความเหมาะสม ส่วนการจัดการด้านการเรียนการสอน เน้นให้สามารถแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเองออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการสร้างสถานการณ์ในชีวิตประจำวันในการสอน และหยิบยกเรื่องเหล่านี้เป็นหัวข้อสนทนา ทั้งนี้ไม่เน้นหนักเกินไปในกิจกรรมด้านการฟังหรือพูดเพียงด้านใดด้านหนึ่ง

การพูดและการสื่อสาร B สาระสำคัญของรายวิชาส่วนใหญ่เช่นเดียวกับวิชาภาษาอังกฤษ 2 โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพิ่มขึ้นคือให้สามารถฟังจับใจความถึงจุดประสงค์ของผู้พูดได้ ความสามารถในการจับใจความเนื้อหา

โดยย่อและประเด็นสำคัญของเรื่องที่ได้ฟังพร้อมทั้งเรียบเรียงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ได้ฟังแล้วพูดถ่ายทอดออกมาได้ เนื้อหาที่สอนเช่นเดียวกับวิชาการพูดและการสื่อสาร A ส่วนการจัดการด้านการเรียนการสอนได้เพิ่มการสอนการฟังตามลำดับขั้นตอนเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และวัตถุประสงค์ และสอนสำนวนที่ใช้แสดงการยืนยันและการแสดงการปฏิเสธเนื้อหาที่ฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพูดและการสื่อสาร C มีวัตถุประสงค์หลักเพิ่มขึ้นคือเสริมสร้างให้มีความสามารถเรียบเรียงและพูดถ่ายทอดความคิดเห็นของตนออกมาได้ เน้นการฟัง เข้าใจวัตถุประสงค์ของคู่สนทนาและสามารถเรียบเรียงเนื้อหาที่ต้องการถ่ายทอดและพูดประเด็นสำคัญออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ พูดถ่ายทอดความคิดเห็นของตนออกมาให้เหมาะสมกับจุดประสงค์และสถานการณ์ของการสนทนา เนื้อหาที่สอนมีรายละเอียดเช่นเดียวกับวิชาภาษาอังกฤษ 4 ส่วน การจัดการด้านการเรียนการสอนให้สอนสำนวนที่ใช้แสดงข้อเสนอ ข้อคิดเห็น การโต้แย้งพร้อมทั้งสร้างสถานการณ์ต่างๆ เช่น การอธิบาย คำปราศรัย แล้วคิดหาเรื่องต่างๆมาใช้เป็นหัวข้อในการสนทนา

3) กลุ่มรายวิชาการอ่านและกลุ่มรายวิชาการเขียน

การอ่าน มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเสริมสร้างให้มีความสามารถในการอ่านเพื่อจับใจความสำคัญและเข้าใจจุดประสงค์ของผู้เขียนให้ได้มากขึ้น จากนั้นสามารถถ่ายทอดความคิดเห็นของตนเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านได้ รวมทั้งอ่านออกเสียงได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหาของข้อความที่อ่าน มีการสอนคำศัพท์ใหม่เพิ่มขึ้นอีก 900 คำ และสอนการใช้คำในบริบทให้ถูกต้อง

การเขียน มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้นักเรียนสามารถที่เขียนความคิดเห็นของตนได้ ด้านเนื้อหา กิจกรรมด้านภาษานั้นการเขียนและเรียบเรียงเนื้อหาโดยย่อและประเด็นสำคัญเกี่ยวกับเนื้อหาที่ได้ฟังและอ่านโดยไม่ให้ข้อความสำคัญขาดหายไป พร้อมทั้งเขียนความคิดเห็นของตนเกี่ยวกับเนื้อหาที่ได้ฟังหรืออ่าน

ใน 7 รายวิชานี้หลักสูตรได้กำหนดเนื้อหาที่สอนในระดับมัธยมปลายโดยรวมคือ มีการสอนรูปประโยคเช่นเดียวกับในระดับมัธยมต้นแต่เพิ่มความซับซ้อนของรูปประโยคขึ้น และมีการสอนไวยากรณ์เพิ่ม คือ การใช้ infinitive เป็นคำกริยาวิเศษณ์ การใช้คำประพันธ์สรรพนาม การใช้คำประพันธ์วิเศษณ์ สรรพนาม การใช้ "it" เป็นนามวลีและอนุประโยคกาลของคำกริยา รูปอนาคตกาลของประโยคกรรมวาจก พื้นฐานการใช้ประโยคเงื่อนไข และสมมติ และพื้นฐานการใช้ participle

จะเห็นได้ว่าโครงสร้างหลักสูตรในระดับมัธยมปลาย กำหนดกรอบเนื้อหาเพิ่มเติมจากระดับมัธยมต้น โดยจะเน้นฝึกฝนทักษะทั้ง 4 ทักษะ ได้แก่ การพูด การฟัง การอ่าน การเขียนจนชำนาญ ประกอบกับมีรายวิชาที่เน้นการพัฒนาทักษะเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มรายวิชาการพูดและการสื่อสารเน้นสอนการฟังเพื่อจับใจความสำคัญ และสามารถสื่อสารด้วยการพูดประเด็นสำคัญและใช้สำนวนที่เหมาะสมได้ ในรายวิชาการอ่านเน้นการอ่านจับใจความ ในขณะที่รายวิชาการเขียนเน้นโครงสร้างประโยคและไวยากรณ์เป็นหลัก

4.3.1.4 ระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย

ประตูสู่มหาวิทยาลัยเริ่มเปิดกว้างให้กับชาวญี่ปุ่นทุกคนโดยเท่าเทียมกันเมื่อรัฐบาลประกาศนโยบายความเท่าเทียมกันทางการศึกษาสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง นับแต่นั้นมาจำนวนนักเรียนมัธยมปลายที่เข้าศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นทุกปี จากบทความของโมะริตะ (1976) รายงานว่านักเรียนที่จบการศึกษาระดับ

มัธยมศึกษาตอนปลายแล้วศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย ในปี ค.ศ. 1955 มีถึงร้อยละ 10.1 ในปี ค.ศ. 1965 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 17 และ ในปี ค.ศ. 1975 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 37.8 ซึ่งในจำนวนนี้บทความของมัทซึโมะ (1978) รายงานว่านักเรียนจำนวนกว่าร้อยละ 75 เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยเอกชน ร้อยละ 21 เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐบาล และอีกร้อยละ 4 เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยของเทศบาล นอกจากนี้ยังมีรายงานจำนวนของนักเรียนที่เลือกเข้าศึกษาในระดับวิทยาลัยเป็นจำนวนกว่า 354,000 คน ในปี ค.ศ. 1978 ที่ได้มีการสำรวจ พบว่าจำนวนนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยรวมทั้งสิ้น 2.14 ล้านคน ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 170

จำนวนมหาวิทยาลัยทั่วประเทศเพิ่มขึ้นจากในปี ค.ศ. 1950 ที่มี 201 แห่ง เป็น 426 แห่งในปี ค.ศ. 1975 และจำนวนวิทยาลัยเพิ่มขึ้นจากในปี ค.ศ. 1950 ที่มี 149 แห่ง เป็น 513 แห่งในปี ค.ศ. 1975

ส่วนการเรียนการสอนในระดับมหาวิทยาลัยนั้น นักเรียนจะต้องเรียนภาษาต่างประเทศในสองปีแรก ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่เลือกเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักและเลือกเรียนภาษาเยอรมันหรือฝรั่งเศสเป็นภาษารอง ในมหาวิทยาลัยบางแห่งมีเปิดสอนภาษารัสเซีย สเปน และจีนด้วย วิชาภาษาต่างประเทศเหล่านี้จะถูกบรรจุไว้เป็นวิชาเลือก และนักเรียนที่เข้าศึกษาในสองปีแรกต้องลงทะเบียนเรียนวิชาที่ระบุเป็นภาษาต่างประเทศหลักอย่างน้อยจำนวน 8 หน่วยกิต และภาษาต่างประเทศรองจำนวน 4 หน่วยกิต

ในวิทยาลัย (หลักสูตร 2 ปี) วิชาภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสเป็นวิชาที่บังคับเรียนอย่างน้อยจำนวน 2-4 หน่วยกิต สำหรับสาขาวิชาทั่วไป ส่วนสาขาวิชาภาษาและวรรณคดีอังกฤษต้องเรียนภาษาอังกฤษและภาษาต่างประเทศอย่างน้อยจำนวนไม่ต่ำกว่า 46 หน่วยกิต

4.3.2 นโยบายเรื่องตำรา

การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การลดอำนาจกระทรวงศึกษาธิการ ในเรื่องตำราเรียน กล่าวคือ ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สองโรงเรียนทุกแห่งต้องใช้ตำราที่จัดทำโดยกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น แต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง กระทรวงศึกษาธิการจะเป็นผู้กำหนดโครงร่างของวิชา กำหนดระดับชั้นเรียน และเนื้อหาที่จะกล่าวถึง ประมาณเดือนพฤศจิกายนหรือธันวาคมของทุกปี เป็นแนวทางให้ผู้ผลิตตำราเรียนหรือสำนักพิมพ์ซึ่งจะเสนอร่างหนังสือแก่กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงศึกษาธิการจะตั้งคณะกรรมการประกอบด้วยกรรมการ 5 คน เพื่อพิจารณาว่าที่สำนักพิมพ์เสนอว่าสอดคล้องกับโครงร่างที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยทั่วไปตำราเรียนจะต้องสนับสนุนลัทธิมนุษยนิยม ความสงบ และประชาธิปไตย หากกรรมการที่ตรวจตำราไม่มีความเห็นไม่ตรงกันจะมีการนำร่างนั้นเข้ามาพิจารณาในคณะกรรมการชุดที่สองซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิก 16 คน ที่ได้รับการแต่งตั้งโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ คณะกรรมการนี้ใช้ชื่อว่า “Opinion F” หากร่างนั้นผ่านการพิจารณา สำนักพิมพ์จะจัดพิมพ์หนังสือของตนได้พร้อมทั้งแสดงตัวอย่างหนังสือในงานนิทรรศการ เพื่อให้ตัวแทนจากโรงเรียนเลือกและสั่งพิมพ์ไปใช้ วิธีการนี้ทำให้การผลิตตำราเรียนมีความเป็นอิสระมากขึ้น แตกต่างจากสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่สองที่กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ผลิตตำราเรียนเอง

4.4 สภาพการศึกษาภาษาต่างประเทศในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (1945) ถึงปลายศตวรรษที่ 20

ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพของการพัฒนา ปัญหาและอุปสรรคในการศึกษาภาษาต่างประเทศในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (1945) ถึงปลายศตวรรษที่ 20 จากงานวิจัยและบทความซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการนำนโยบายไปใช้ในทางปฏิบัติ และอิทธิพลจากปัจจัยต่างๆ โดยจะแยกอภิปรายเป็น 5 หัวข้อหลักคือ วิธีการสอนภาษาต่างประเทศ การพัฒนาครูสอนภาษาต่างประเทศ สื่อการสอนภาษาต่างประเทศ การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศนอกระบบ และปัญหาที่พบในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ ดังนี้

4.4.1 วิธีการสอนภาษาต่างประเทศ

ในช่วงสมัยเมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นได้รับเอาวิธีการสอนภาษาต่างประเทศหลายวิธีมาทดลองใช้ ซึ่งบางวิธีได้รับความนิยมใช้กันแพร่หลาย เช่นวิธีการสอนไวยากรณ์และการแปล (Grammar-translation method) การสอนแบบตนเอง และการสอนแบบ Oral method เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการสอนแบบวิธีการสอนไวยากรณ์และการแปล ซึ่งยังคงเป็นที่นิยมใช้ในโรงเรียนมัธยมปลายและมหาวิทยาลัยจนถึงปัจจุบัน (Poza, 1998) อย่างไรก็ตามในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ได้มีวิธีการสอนแบบใหม่ที่นิยมนำไปทดลองใช้สองวิธี คือวิธีแบบ Oral approach ที่นำเข้ามาโดย ชาร์ลส ซี ฟรีส (Charles C. Fries) และวิธีแบบ Cognitive-code learning

4.4.1.1 วิธีการสอนแบบ Oral approach

วิธีการสอนแบบ Oral approach เริ่มเข้ามาในญี่ปุ่นเมื่อประมาณปี ค.ศ. 1956 ในขณะนั้นมีการก่อตั้ง English Language Exploratory Committee (ELEC) ขึ้นเพื่อพัฒนาสมรรถนะทางภาษาอังกฤษของคนในชาติหลังสงครามโลก โดยมี ชาร์ลส ซี ฟรีส (Charles C. Fries), ฟรีแมน ทเวดเดล (Freeman Twaddell) และอัลเบิร์ต เอสฮอร์นบี (Albert S. Hornby) อยู่ในคณะกรรมการ ฟรีสได้แนะนำวิธีการสอนแบบ Oral Approach หรือที่รู้จักกันในชื่อว่า Audio-Lingual Approach ซึ่งต่อมาได้ถูกนำมาใช้แทนวิธี Oral method ของพาส์เมอร์ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากความเชื่อว่า (1) ภาษาคือการพูดไม่ใช่การเขียน (2) ระบบทางภาษาศาสตร์ของภาษาประกอบไปด้วยรูปแบบเฉพาะต่างๆ และ (3) การเรียนภาษาเปรียบเสมือนการสร้างลักษณะนิสัยอย่างหนึ่ง ดังนั้นวิธีการนี้จึงเน้นการเรียนพูดตั้งแต่แรกเริ่ม และค่อยเรียนการเขียนภายหลังจากผู้เรียนมีทักษะการพูดแล้ว ความพยายามในการส่งเสริมวิธีการสอนแบบ Oral Approach ของคณะกรรมการชุดนี้ทำให้วิธีการนี้แพร่หลายในหมู่ครูโรงเรียนมัธยมเป็นอย่างมาก ความนิยมส่วนหนึ่งมาจากความง่ายในการสอนแบบ Oral approach ซึ่งจะเน้นการฝึกท่องรูปแบบของประโยคหรือสำนวนต่างๆเป็นภาษาอังกฤษ ดังนั้นจึงส่งผลให้สามารถผลิตสื่อการสอนได้อย่างเป็นระบบ และง่ายต่อการใช้อีกทั้งการสอนโดยใช้วิธีนี้ยังเน้นให้มีการฝึกฝนด้วยตนเองในห้องปฏิบัติการทางภาษากับเทปบันทึกเสียงด้วย การสอนแบบ Oral approach ได้รับความนิยมเป็นเวลากว่าสิบปี จนกระทั่งประมาณปี 1970's วิธีการสอนแบบ Oral Approach ถูกผู้เชี่ยวชาญทางทฤษฎี Generative-Transformational Grammar และ Cognitive Code Learning Theory โจมตีอย่างหนัก ทำให้ครูที่ยึดมั่นกับวิธีการสอนแบบนี้สูญเสียความมั่นใจเป็นอย่างมาก (Ito, 1978) ปรากฏการณ์นี้ทำให้ครูบางคนหันกลับไปใช้วิธีแบบ การสอนไวยากรณ์และการแปล (Grammar-Translation method)

4.4.1.2 วิธีการสอนภาษาแบบ Cognitive-code learning

ในปี ค.ศ. 1969 ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสอนภาษาแบบ Cognitive-code learning มีการก่อตั้งสมาคมการศึกษาภาษาอังกฤษ (English Language Education Society) ขึ้นเพื่อศึกษาศาสตร์ของการสอนภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะ แยกออกมาจากภาษาศาสตร์ และภาษาศาสตร์ประยุกต์ สมาคมนี้ได้พยายามศึกษาศาสตร์ของการสอนในแง่หนึ่งที่หลากหลายเพื่อยกระดับการสอนภาษาอังกฤษ (English language teaching) ให้เป็นการศึกษาภาษาอังกฤษ (English language education) ในประเทศญี่ปุ่นช่วงทศวรรษที่ 1970s นี้ครูส่วนใหญ่เริ่มนำวิธีแบบ Cognitive code learning ไปปฏิบัติ และมีการนำเข้าวิธีการสอนแบบอื่นที่มีลักษณะเดียวกันเข้ามาจากสหรัฐอเมริกา อาทิเช่น Silent way โดย ซี กาทเทโน (C. Gattegno) Counseling learning โดย ซีเอ คูแรน (C.A. Curran) และ Total physical response approach โดย เจเจ แอชเชอร์ (J.J. Asher) เป็นต้น แต่วิธีการสอนเหล่านี้ไม่เป็นที่นิยมนักเนื่องจากครูส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญพอที่จะนำวิธีเหล่านี้ไปปฏิบัติได้ ตลอดช่วงระยะเวลาตั้งแต่เริ่มมีการสอนภาษาอังกฤษในสมัยก่อนเมจิมาจนถึงช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองนี้ ญี่ปุ่นพยายามนำวิธีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษหลายวิธีเข้ามาทดลองใช้โดยสรุปได้ดังนี้

ก่อนสมัยเมจิ	สมัยเมจิ	สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง	
1868 →	1923 →	1946 →	1969 →
Grammar-translation method	Oral method Gouin method	Oral approach (Audio-Lingual Approach)	Cognitive code-learning
Seisoku and Hensoku			

ตาราง 7 วิธีการสอนภาษาต่างประเทศที่ได้รับความนิยมในญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยก่อนเมจิถึงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (โอโต 1978.)

จากการศึกษาของโอโต (1978) พบว่านอกจากวิธีการสอนแบบเซโซกุ (Seisoku) และ เฮ็นโซกุ (Hensoku) ที่ชาวญี่ปุ่นคิดค้นขึ้นไว้ใช้สอนกันมาตั้งแต่ก่อนสมัยเมจิแล้ว วิธีการสอนภาษาส่วนใหญ่เป็นวิธีที่นำเข้ามาจากต่างประเทศไม่ใช่วิธีที่ชาวญี่ปุ่นพัฒนาขึ้นมาเอง โอโตตั้งข้อสังเกตว่า แม้วิธีการเหล่านี้จะมีส่วนกระตุ้นก่อให้เกิดกระแสนิยมในการเรียนภาษาอังกฤษ แต่ไม่สามารถนำมาใช้พัฒนาสมรรถนะทางภาษาอังกฤษของชาวญี่ปุ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โอโตได้ให้ข้อเสนอแนะว่าญี่ปุ่นควรมีการพัฒนาวิธีการสอนขึ้นเอง โดยคำนึงถึงปัญหาที่ชาวญี่ปุ่นมักเผชิญในการเรียนภาษา คือ (1) ปัญหาในเรื่องความแตกต่างทางระบบของภาษาระหว่างภาษาอังกฤษกับภาษาญี่ปุ่น (2) ปัญหาทางด้านจิตวิทยาสังคมของชาวญี่ปุ่นที่ว่ามีนิสัยไม่ชอบพูด และ (3) ปัญหาทางด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม คือผู้เรียนไม่ได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีการใช้ภาษาอังกฤษในการติดต่อสื่อสาร

4.4.2 การพัฒนาครู

ญี่ปุ่นได้ตระหนักถึงปัจจัยหลักอีกปัจจัยในการส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศคือครูผู้สอน จึงได้มีนโยบายในการพยายามยกระดับและพัฒนาครูสอนภาษาอังกฤษในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองอย่างจริงจัง